

ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΥΓΕΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΦΑΡΜΑΚΟΠΟΙΩΝ

ΕΞΑΡΣΗ ΚΟΡΩΝΟΪΟΥ SARS-CoV-2:

**Πληροφορίες και προσωρινές
οδηγίες για τους φαρμακοποιούς
και το εργατικό δυναμικό του
φαρμακείου**

ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΦΑΡΜΑΚΟΠΟΙΩΝ

Το συγκεκριμένο κείμενο επιμελήθηκε και μεταφράστηκε με πρωτοβουλία του Φ.Σ Λάρισας

Έξαρση του SARS-CoV-2:

Πληροφορίες και προσωρινή καθοδήγηση για τους φαρμακοποιούς και το εργατικό δυναμικό του φαρμακείου

Η Διεθνής Ομοσπονδία Φαρμακοποιών θα ενημερώσει αυτήν την ενδιάμεση καθοδήγηση καθώς θα είναι διαθέσιμες περισσότερες πληροφορίες.

Πίνακας περιεχομένων

Σκοπός του παρόντος εγγράφου.....	4
Ευθύνες και ρόλος του κοινοτικού φαρμακείου.....	4
Ευθύνες και ρόλος του νοσοκομειακού φαρμακείου.....	4
Έξαρση του κορωνοϊού.....	4
Τι είναι ο κορωνοϊός;.....	4
Τι είναι η έξαρση του κορωνοϊού SARS-CoV-2;.....	5
Πώς μεταδίδεται ο κορωνοϊός SARS-CoV-2;.....	5
Πώς δεν μεταδίδεται ο κορωνοϊός SARS-CoV-2;	6
SARS-CoV-2 Οξεία Αναπνευστική Νόσος - Κλινικές πληροφορίες.....	6
Εμφάνιση.....	6
Συμπτώματα.....	6
Θεραπευτική αγωγή.....	7
Εξασφάλιση αποθέματος βασικών φαρμάκων, εξοπλισμού και εγκαταστάσεων.....	7
Πρόληψη.....	7
Δραστηριότητες που έχουν να κάνουν με το Φαρμακείο.....	8
Προληπτικά μέτρα.....	8
Συστάσεις για εξωτερική περίθαλψη.....	10
Διαλογή.....	11
Παραπομπή και απομόνωση.....	11
Αρχική φροντίδα για ασθενείς με εικαζόμενη λοίμωξη SARS-CoV-2 που παρουσιάζουν ήπια συμπτώματα.....	12

Το Φαρμακείο ως πηγή πληροφοριών.....	12
Εργαστηριακές δοκιμές για τον SARS-CoV-2 σε υποψίες ανθρώπινων περιστατικών.....	13
Έλεγχος μόλυνσης: πλύσιμο χεριών και τρίψιμο χεριών.....	13
Πώς να προετοιμάσετε τα χειροποίητα σκευάσματα με βάση το αλκοόλ.....	13
Διαχείριση καθαρισμού και απολύμανσης.....	13
Έλεγχος μόλυνσης: άλλες προφυλάξεις.....	14
Ανακούφιση από ανησυχίες: ταξίδια.....	14
Το προσωπικό του Φαρμακείου.....	14
Απαντήσεις σε συχνές ερωτήσεις από το κοινό και τους ασθενείς.....	14
Κατάρριψη μύθων.....	18
Πρόσθετες πηγές και πληροφορίες.....	19
Βιβλιογραφία.....	19
Άλλες πηγές και πληροφορίες.....	21
Εγκυρότητα.....	24
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: Κατάλογος βασικών φαρμάκων για τη θεραπεία λοιμώξεων του SARS-CoV-2...	25
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: Κατάλογος βασικών εγκαταστάσεων, εξοπλισμού και εξοπλισμού ατομικής προστασίας από λοιμώξεις του SARS-CoV-2.....	26
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: Το δέντρο απόφασης για τις συμβουλές των κοινοτικών φαρμακοποιών	27
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4: Οδηγός του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας για την τοπική παραγωγή σκευασμάτων.....	28
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5: Κατάλογος απολυμαντικών για συνήθη μολυσμένα αντικείμενα που έχουν μολυνθεί από SARS-CoV-2.....	33
Ευχαριστίες.....	34

Σκοπός του παρόντος εγγράφου

Να παρέχει σχετικές πληροφορίες και κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την έξαρση του κορωνοϊού - και ειδικότερα το νέο κορωνοϊό SARS-CoV-2 - για τους φαρμακοποιούς και το εργατικό δυναμικό του φαρμακείου, τόσο σε περιβάλλον πρωτοβάθμιας περίθαλψης (δηλ. κοινοτικά φαρμακεία και πρωτοβάθμιες εγκαταστάσεις υγειονομικής περίθαλψης) όσο και σε νοσοκομειακές εγκαταστάσεις, καθώς και για τους φαρμακοποιούς που εργάζονται ως κλινικοί βιολόγοι στα ιατρικά εργαστήρια ανάλυσης και προσφέρουν ένα σύνολο αναφορών που μπορεί να είναι χρήσιμες για περισσότερες πληροφορίες.

Οι λοιμώξεις από τον κορωνοϊό μπορούν να αποφευχθούν και η έξαρση να σταματήσει μέσω της ενεργούς συμμετοχής των υπευθύνων για τη λήψη αποφάσεων, των επαγγελματιών του τομέα της υγείας, των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της κοινότητας, όπως αποδείχθηκε σε προηγούμενες εξάρσεις κορωνοϊού το 2003 με τον SARS-CoV (κορωνοϊό του σοβαρού οξέος αναπνευστικού συνδρόμου) ή το 2012 με το MERS-CoV (κορωνοϊό του αναπνευστικού συνδρόμου στη Μέση Ανατολή). Στόχος του παρόντος εγγράφου είναι να βοηθήσει τους φαρμακοποιούς και το εργατικό δυναμικό των φαρμακείων στην πρόληψη της εξάπλωσης της ασθένειας, συμβάλλοντας στην αποτελεσματική διαχείριση του συστήματος υγείας.

Ευθύνες και ρόλος του κοινοτικού φαρμακείου

Τα κοινοτικά φαρμακεία στις χώρες που πλήττονται από την έξαρση αλλά και σε αυτές που δεν έχουν επηρεαστεί είναι συχνά το πρώτο σημείο επαφής με το σύστημα υγείας για άτομα με προβλήματα υγείας ή απλά για άτομα που χρειάζονται πληροφόρηση και αξιόπιστες συμβουλές.

Οι κοινοτικοί φαρμακοποιοί έχουν την ευθύνη:

- Αποθήκευσης των κατάλληλων αποθεμάτων φαρμακευτικών προϊόντων (φάρμακα, μάσκες κλπ.) για την κάλυψη της ζήτησης
- Ενημέρωσης και εκπαίδευσης του κοινού
- Συμβουλευτικής
- Παραπομπής
- Προώθησης της πρόληψης των ασθενειών
- Προώθησης του ελέγχου των λοιμώξεων

Ευθύνες και ρόλος του νοσοκομειακού φαρμακείου

Τα νοσοκομειακά φαρμακεία στις χώρες που πλήττονται από την έξαρση αλλά και σε αυτές που δεν έχουν επηρεαστεί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην:

- Αποθήκευση κατάλληλων αποθεμάτων σχετικών φαρμάκων και άλλων ιατρικών προϊόντων και συσκευών για την κάλυψη της ζήτησης
- Συνεργασία με άλλους επαγγελματίες του τομέα της υγειονομικής περίθαλψης για την παροχή φροντίδας και υποστήριξης
- Πρόληψη εντός του νοσοκομείου και στον έλεγχο της μόλυνσης

- Ενημέρωση και παροχή συμβουλών
- Εξασφάλιση της υπεύθυνης χρήσης των παρεχόμενων φαρμακευτικών προϊόντων. (Για παράδειγμα, εξασφαλίζοντας ότι οι επαγγελματίες της υγειονομικής περίθαλψης φορούν με συνέπεια τις μάσκες τους σωστά.)

Έξαρση κορωνοϊού

Τι είναι ένας κορωνοϊός;

Οι κορωνοϊοί (CoVs) είναι μια μεγάλη οικογένεια ιών που προκαλούν ασθένειες που κυμαίνονται από το κοινό κρυολόγημα μέχρι πιο σοβαρές ασθένειες όπως το [Αναπνευστικό Σύνδρομο της Μέσης Ανατολής \(MERS-CoV\)](#) και το [Σοβαρό Οξύ Αναπνευστικό Σύνδρομο \(SARS-CoV\)](#). Ο νέος κορωνοϊός (nCoV) είναι ένα νέο στέλεχος που δεν έχει εντοπιστεί προηγουμένως στον άνθρωπο.

Οι κορωνοϊοί είναι ζωνοσογόνοι, δηλαδή μεταδίδονται μεταξύ ζώων και ανθρώπων. Λεπτομερείς έρευνες διαπίστωσαν ότι ο SARS-CoV μεταδόθηκε από γάτες Civet σε ανθρώπους και ο MERS-CoV από αραβικές καμήλες σε ανθρώπους. Αρκετοί γνωστοί κορωνοϊοί κυκλοφορούν σε ζώα που δεν έχουν ακόμη μεταδοθεί στον άνθρωπο.

Οι κορωνοϊοί είναι μεγάλοι, περιτυλιγμένοι, θετικοί-κλώνοι RNA ιοί. Έχουν το μεγαλύτερο γονιδίωμα μεταξύ όλων των ιών RNA. Το γονιδίωμα είναι συσκευασμένο μέσα σε ένα ελικοειδές καψίδιο που σχηματίζεται από την πρωτεΐνη του νουκλεοκαψιδίου και περιβάλλεται περαιτέρω από ένα φάκελο. Συνδεδεμένες με τον φάκελο είναι τουλάχιστον τρεις δομικές πρωτεΐνες: η μεμβρανική πρωτεΐνη και η πρωτεΐνη του φακέλου εμπλέκονται στη συναρμολόγηση του ιού, ενώ η πρωτεΐνη “spike” μεσολαβεί στην είσοδο του ιού στα κύτταρα του ξενιστή. Μεταξύ των δομικών πρωτεϊνών, οι πρωτεΐνες “spikes” σχηματίζουν μεγάλες προεξοχές στην επιφάνεια του ιού, δίνοντας στους κορωνοϊούς την εμφάνιση κορωνών (εξ ου και το όνομά τους, *κορώνα* στα Λατινικά σημαίνει στέμμα). Εκτός από τη μεσολάβηση στην είσοδο του ιού, η πρωτεΐνη “spike” είναι κρίσιμος, καθοριστικός παράγοντας του ιικού εύρους ξενιστή και του τροπισμού των ιστών και κύριος επαγωγέας ανοσοαποκρίσεων του ξενιστή (Li, 2016)

Οι κορωνοϊοί επηρεάζουν συνήθως τα θηλαστικά και τα πτηνά, προκαλώντας ποικίλες θανατηφόρες ασθένειες. Γενικά, οι κορωνοϊοί προκαλούν εκτεταμένες αναπνευστικές, γαστρεντερικές και κεντρικού νευρικού συστήματος ασθένειες σε ανθρώπους και ζώα, απειλώντας την ανθρώπινη υγεία, με ήπιες ανώτερες έως κατώτερες αναπνευστικές λοιμώξεις, αλλά και οικονομικές απώλειες,. (Li, 2016)

Οι κορωνοϊοί είναι ικανοί να προσαρμοστούν σε νέο περιβάλλον μέσω μετάλλαξης και ανασυνδυασμού με σχετική ευκολία. (Li, 2016) . Ως εκ τούτου, μπορούν να επηρεάσουν νέους ξενιστές και ιστούς.

Για το λόγο αυτό, αν και σπάνια, ορισμένοι κορωνοϊοί που συνήθως επηρεάζουν μόνο ορισμένα ζωικά είδη μπορούν να δημιουργήσουν νέα στελέχη που μπορούν να περάσουν σε ανθρώπους ξενιστές και στη συνέχεια να μεταδοθούν μεταξύ των

ανθρώπων. Δεδομένου ότι οι άνθρωποι δεν είχαν εκτεθεί σε τέτοιους ιούς πριν και δεν μπορούν να προστατευθούν ούτε από υπάρχοντα εμβόλια ούτε από φυσική ανοσία, αυτές οι μεταλλάξεις μπορούν να οδηγήσουν γρήγορα σε επιδημικές εκρήξεις και, τελικά, σε πανδημίες. Αυτό συνέβη με τα προηγούμενα κρούσματα του SARS και του MERS.

Τι είναι η έξαρση του κορωνοϊού SARS-CoV-2;

Ο SARS-CoV-2 είναι ένα νέο στέλεχος του κορωνοϊού που εντοπίστηκε για πρώτη φορά στην πόλη του Wuhan, στην επαρχία Hubei, στη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας – μία πόλη με πληθυσμό 11 εκατομμυρίων ανθρώπων. Η έξαρση ξεκίνησε ως πνευμονία αγνώστου αιτιώδους παράγοντα στο τέλος του Δεκεμβρίου του 2019.

Στις 30 Ιανουαρίου 2020, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (Π.Ο.Υ.) δήλωσε την έξαρση ως Δημόσια Υγειονομική Κατάσταση Έκτατης Ανάγκης Διεθνούς Ενδιαφέροντος. Ο Π.Ο.Υ. συνέστησε πως η ενδιάμεση ονομασία της ασθένειας που προκαλεί την τρέχουσα έξαρση θα πρέπει να είναι 2019-nCoV οξεία αναπνευστική νόσος. Στο ακρωνύμιο 2019-nCoV, το "2019" είναι το έτος κατά το οποίο ο ιός εντοπίστηκε για πρώτη φορά, το "n" σημαίνει "νέο" και το "CoV" αντιστοιχεί στην οικογένεια των κορωνοϊών.

Στις 11 Φεβρουαρίου 2020, ο Π.Ο.Υ. οριστικά αποφάσισε να ονομάσει τον ιό ως **Σοβαρό Οξύ Αναπνευστικό Σύνδρομο από Κορωνοϊό 2 (SARS-CoV-2)**, και η ασθένεια που προκαλείται από αυτόν τον ιό ως **COVID-19 (Coronavirus disease identified in 2019)**.

Πώς μεταδίδεται ο κορωνοϊός SARS-CoV-2;

Η μετάδοση του SARS-CoV-2 συμβαίνει με τους ακόλουθους μηχανισμούς:

α. Τις περισσότερες φορές, εξαπλώνεται από άτομο σε άτομο μέσω στενών επαφών (περίπου 1,8 μέτρα).

β. Η εξάπλωση πρόσωπο με πρόσωπο θεωρείται ότι συμβαίνει κυρίως μέσω σταγονιδίων των αναπνευστικών οδών που παράγονται όταν ένα μολυσμένο άτομο βήχει ή φτερνίζεται, παρομοίως με τη γρίπη και άλλων παθογόνων που σχετίζονται με το αναπνευστικό σύστημα.

γ. Αυτά τα σταγονίδια μπορούν να προσγειωθούν στο στόμα, τη μύτη ή τα μάτια των ανθρώπων που βρίσκονται κοντά ή μπορούν να εισπνευσθούν στους πνεύμονες.

δ. Επί του παρόντος δεν είναι σαφές εάν ένα άτομο μπορεί να προσβληθεί από τον SARS-CoV-2 αγγίζοντας μια επιφάνεια ή ένα αντικείμενο που έχει τον ιό πάνω του και στη συνέχεια να αγγίξει το στόμα του, τη μύτη του ή πιθανώς τα μάτια του.

ε. Συνήθως, με τους περισσότερους ιούς του αναπνευστικού συστήματος, οι άνθρωποι πιστεύεται ότι είναι οι πιο μεταδοτικοί όταν είναι πιο συμπτωματικοί (ή πιο άρρωστοι). Με τον SARS-CoV-2, ωστόσο, έχουν αναφερθεί περιπτώσεις εξάπλωσης

από ασυμπτωματικά μολυσμένα άτομα σε άλλα άτομα με στενή επαφή. (Κέντρα Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων, 2020)
(Rothe, 2020)

Πώς ΔΕΝ μεταδίδεται ο κορωνοϊός SARS-CoV-2;

Παρόλο που οι γνώσεις για το νέο κορωνοϊό είναι ακόμα περιορισμένες, είναι πολύ απίθανο πως η μετάδοση μπορεί να συμβεί από:

α. Αντικείμενα ή επιφάνειες που έχουν μολυνθεί ή εκτίθενται στον ιό, μετά από ένα σύντομο χρονικό διάστημα. Ανησυχίες σχετικά με τα αγροτικά προϊόντα που αποστέλλονται από περιοχές με περιπτώσεις της ασθένειας είναι εξαιρετικά αβάσιμες, λαμβανομένου υπόψη του χρόνου που απαιτούν αυτά τα προϊόντα να φτάσουν στον προορισμό τους. Τούτου λεχθέντος, δεν υπάρχουν ακόμη στοιχεία για την ανθεκτικότητα του νέου στελέχους του ιού σε επιφάνειες και αντικείμενα.

β. Καλώς μαγειρεμένα και σωστά αποθηκευμένα τρόφιμα που έχουν μεταφερθεί υπό τις δέουσες συνθήκες.

SARS-CoV-2 Οξεία Αναπνευστική Νόσος -Κλινικές Πληροφορίες

Εμφάνιση

Ο SARS-CoV-2 έχει περίοδο επώασης 2 έως 14 ημέρες πριν την εμφάνιση των συμπτωμάτων.

Σημείωση : Εάν ένα άτομο έχει εκτεθεί στον ιό αλλά δεν έχει αναπτύξει συμπτώματα μέσα σε 14 ημέρες, μπορεί να θεωρηθεί ως μη μολυσμένο.

Συμπτώματα

Για τις επιβεβαιωμένες λοιμώξεις από τον SARS-CoV-2, τα άτομα εμφανίζουν συμπτώματα που μπορεί να είναι ελάχιστα ή και καθόλου αλλά υπάρχουν και ασθενείς που είναι σοβαρά άρρωστοι και πεθαίνουν. Τα συμπτώματα μπορεί να περιλαμβάνουν (κατά την εισαγωγή στο νοσοκομείο) (Nanshan Chen, 2020):

- Πυρετό (> 80% των ασθενών)
- Βήχα (> 80%)
- Δύσπνοια (31%)
- Πόνο στους μυς (11%)

Η ασθένεια μπορεί επίσης να εμφανιστεί μόνο με ήπια συμπτώματα, όπως: χαμηλός πυρετός, βήχας, αδιαθεσία, ρινόρροια, πονόλαιμο χωρίς προειδοποιητικά σημάδια,

όπως δύσπνοια ή δυσκολία στην αναπνοή, αυξημένες αναπνευστικές εκκρίσεις (π.χ. πτύελα ή αιμόπτυση), γαστρεντερικά συμπτώματα όπως ναυτία, έμετο και / ή διάρροια και χωρίς αλλαγές στη νοητική κατάσταση (δηλαδή σύγχυση, λήθαργος). (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2020)

Τα προκαταρκτικά δεδομένα αναφέρουν 11% θνησιμότητα μεταξύ νοσηλευόμενων ασθενών. Επιπλοκές εμφανίστηκαν στο 33% των ασθενών και περιλάμβαναν: σύνδρομο οξείας αναπνευστικής δυσχέρειας (ARDS) (17%), οξεία νεφρική βλάβη, οξεία αναπνευστική βλάβη, σηπτικό σοκ και σχετιζόμενη με το αναπνευστικό πνευμονία. (Nanshan Chen, 2020)

Οι παράγοντες κινδύνου για σοβαρές ασθένειες δεν είναι ακόμη σαφείς, αν και οι ηλικιωμένοι ασθενείς ή οι ασθενείς με υποκείμενες ιατρικές συννοσηροτήτες (διαβήτης, υπέρταση, καρδιαγγειακές παθήσεις, καρκίνο) μπορεί να βρίσκονται σε υψηλότερο κίνδυνο. Στις πιο σοβαρές περιπτώσεις, η λοίμωξη μπορεί να προκαλέσει πνευμονία, σοβαρό οξύ αναπνευστικό σύνδρομο, νεφρική ανεπάρκεια ακόμη και θάνατο. (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2020)

Θεραπευτική αγωγή

Επί του παρόντος, δεν υπάρχει συγκεκριμένο φάρμακο ή εμβόλιο για τον κορωνοϊό SARS-CoV-2 και κανένα φάρμακο ή εμβόλιο δεν έχει ελεγχθεί πλήρως για ασφάλεια και αποτελεσματικότητα. Από τότε που οι Κινεζικές υγειονομικές αρχές μοιράστηκαν το πλήρες γονιδίωμα του νέου ιού με τη διεθνή κοινότητα στις 10 Ιανουαρίου 2020, πολλές ερευνητικές ομάδες προσπαθούν να αναπτύξουν εμβόλια και θεραπείες. Ωστόσο, θα χρειαστεί λίγος χρόνος ώστε αυτές οι θεραπείες ή τα εμβόλια να γίνουν διαθέσιμα.

Επί του παρόντος, η θεραπεία είναι συμπτωματική και θα βασίζεται στην κλινική εικόνα του ασθενούς και στην υποστηρικτική θεραπεία. Η υποστηρικτική θεραπεία περιλαμβάνει τη θεραπεία οξυγόνου, ενυδάτωση και διαχείριση του πυρετού / πόνου και αντιβιοτικά εάν υπάρχει κι άλλη βακτηριακή λοίμωξη.

Η ειδική θεραπεία μπορεί να περιλαμβάνει ενδοφλέβια remdesivir (ένα νέο ανάλογο νουκλεοτιδίου προφάρμακο που είναι υπό ανάπτυξη) που έχει δοκιμαστεί στους πρώτους ασθενείς που νοσηλεύονται στις ΗΠΑ (Michelle L. Holshue, 2020) και στη Γαλλία (μη δημοσιευμένα δεδομένα).

Για μια λογική για τις διαφορετικές επιλογές θεραπείας, καθώς και καθοδήγηση για τη θεραπεία των ειδικών πληθυσμών (έγκυοι, νεογνά, παιδιά και νέοι) και διατροφική υποστήριξη, βλ. το έγγραφο καθοδήγησης (στα αγγλικά ή τα κινέζικα) που εκπόνησε η Κινεζική Φαρμακευτική Ένωση, που είναι διαθέσιμο από την [ειδική ιστοσελίδα της Διεθνούς Ομοσπονδίας Φαρμακοποιών](#). (Κινεζική Φαρμακευτική Ένωση, 2020 (12 Φεβρουαρίου))

Εξασφάλιση αποθέματος βασικών φαρμάκων, εξοπλισμού και εγκαταστάσεων

Με στόχο την πρόληψη και τον έλεγχο της νόσου των λοιμώξεων του SARS-CoV-2, τα φαρμακεία θα πρέπει να εγγυηθούν την προμήθεια φαρμάκων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που χρησιμοποιούνται για την πρόληψη, διάγνωση και θεραπεία της ασθένειας, καθώς και την παροχή σε ιατρικές ομάδες υποστήριξης.

Τα φαρμακεία θα πρέπει να ορίζουν έναν φαρμακοποιό για να αναλάβει την προμήθεια, αποθήκευση και τη διανομή των βασικών φαρμάκων και να προσαρμόσει την αποθήκη, όπως απαιτείται, για να εγγυηθεί την παροχή για κλινική πρακτική.

Ο κατάλογος περιλαμβάνει αντιικά φάρμακα, αντιμικροβιακούς παράγοντες, αντιπυρετικά και αναλγητικά, κορτικοστεροειδή και πολλές άλλες κατηγορίες φαρμάκων. Δείτε τον πίνακα που αναπτύχθηκε από την κινεζική φαρμακευτική ένωση στο [Παράρτημα 1](#).

Για έναν κατάλογο βασικών εγκαταστάσεων, εξοπλισμού και εξοπλισμού ατομικής προστασίας, που αναπτύχθηκε από την κινεζική φαρμακευτική ένωση, βλ [Παράρτημα 2](#).

Πρόληψη

Για τον έλεγχο της περαιτέρω εξάπλωσης του ιού, οι άνθρωποι που είναι ύποπτοι ή επιβεβαιωμένοι πως έχουν την νόσο πρέπει να απομονωθούν από άλλους ασθενείς και να αντιμετωπιστούν από τους εργαζόμενους στον τομέα της υγείας χρησιμοποιώντας αυστηρές προφυλάξεις ελέγχου της μόλυνσης.

Άτομα που είχαν κοινωνική επαφή με συμπτωματικά άτομα με επιβεβαιωμένο SARS-CoV-2 θα πρέπει να παρακολουθούνται μέσω των τοπικών ομάδων υγειονομικής περίθαλψης.

Οι συνηθισμένες συστάσεις του Π.Ο.Υ. για το ευρύ κοινό για τη μείωση της έκθεσης και της μετάδοσης αυτών αλλά και άλλων αναπνευστικών ασθενειών έχουν ως εξής, οι οποίες περιλαμβάνουν την υγιεινή των χεριών και των αναπνευστικών οδών και τις πρακτικές ασφαλούς διατροφής:

1. Καθαρίστε συχνά τα χέρια χρησιμοποιώντας απολυμαντικό με βάση το αλκόολ ή σαπούνι και νερό.
2. Όταν ο βήχετε ή φταρνίζετε καλύψτε το στόμα και τη μύτη με τον αγκώνα ή χαρτομάντιλο – πετάξτε το χαρτομάντιλο αμέσως και πλύνετε τα χέρια.
3. Αποφύγετε την στενή επαφή με οποιονδήποτε έχει πυρετό και βήχα.
4. Εάν έχετε πυρετό, βήχα και δυσκολία στην αναπνοή αναζητήστε ιατρική περίθαλψη νωρίς και μοιραστείτε το πρόσφατο ιστορικό ταξιδιών σας με τον πάροχο υγειονομικής περίθαλψης.

5. Όταν επισκέπτεστε ζωντανές αγορές σε περιοχές που αντιμετωπίζουν επί του παρόντος περιπτώσεις του νέου κορωνοϊού, αποφύγετε την άμεση επαφή χωρίς προστασία με ζωντανά ζώα και επιφάνειες που βρίσκονται σε επαφή με ζώα.

6. Πρέπει να αποφεύγεται η κατανάλωση ακατέργαστων ή άψητων ζωικών προϊόντων. Το νωπό κρέας, το γάλα ή τα όργανα των ζώων πρέπει να τα χειρίζονται με προσοχή, για να αποφευχθεί η μόλυνση με τα άψητα τρόφιμα, σύμφωνα με τις ορθές πρακτικές ασφάλειας τροφίμων. (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2020)

Αυτοαπομόνωση από άτομα με συμπτώματα και / ή άτομα που μπορεί να έχουν έρθει σε επαφή με μολυσμένα άτομα

Η αυτοαπομόνωση σημαίνει αποφυγή καταστάσεων όπου θα μπορούσατε να μολύνετε άλλους ανθρώπους. Αυτές είναι όλες οι καταστάσεις όπου μπορείτε να έρθετε σε επαφή με άλλους, όπως κοινωνικές συγκεντρώσεις, τους χώρους εργασίας, τα σχολεία, τα κέντρα παιδικής φροντίδας / προσχολικής ηλικίας, τα πανεπιστήμια, τις συγκεντρώσεις με βάση την πίστη, φροντίδα ηλικιωμένων και εγκαταστάσεις υγειονομικής περίθαλψης, φυλακές, αθλητικές συγκεντρώσεις, σούπερ μάρκετ, εστιατόρια, εμπορικά κέντρα και όλες τις δημόσιες συγκεντρώσεις.

(Υπουργείο Υγείας της Νέας Ζηλανδίας, 2020)

Δραστηριότητες που έχουν να κάνουν με το φαρμακείο

Δείτε επίσης το [Παράρτημα 3](#) – Το Δέντρο απόφασης για τις συμβουλές των κοινοτικών φαρμακοποιών

Προληπτικά μέτρα

Ο φαρμακοποιός και το εργατικό δυναμικό του φαρμακείου μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην πρόληψη της εξάπλωσης του κορωνοϊού SARS-CoV-2 :

- Κατανοώντας τη φύση της ασθένειας, το πώς μεταδίδεται και πώς να εμποδιστεί η περαιτέρω εξάπλωσή της.
- Γνωρίζοντας τον τρόπο πρόσβασης στις πηγές πληροφόρησης σε εθνικό επίπεδο σχετικά με τις στρατηγικές για τον SARS-CoV-2 (συμπεριλαμβανομένου του πλησιέστερου κέντρου παραπομπής για το SARS-CoV-2, **σημ. για την 5^η Υγειονομική Περιφέρεια είναι το Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Λάρισας με αναπληρωματικό το Γενικό Νοσοκομείο Λαμίας**), και διατηρώντας την επικαιρότητα στις πληροφορίες αυτές.
- Ενημερώνοντας, συμβουλευοντας και εκπαιδεύοντας την κοινότητα.
- Προμηθεύοντας τα κατάλληλα προϊόντα.
- Ενθαρρύνοντας τα άτομα και τις οικογένειες με ύποπτες περιπτώσεις SARS-CoV-2 οξείας αναπνευστικής ασθένειας να αναζητήσουν θεραπεία από τις εγκαταστάσεις υγειονομικής περίθαλψης που κατέχουν το κατάλληλο περιβάλλον και εξοπλισμό για

τη διαχείριση αυτών των ασθενών. Πρωτοβάθμιας φροντίδας κέντρα, φαρμακεία ή άλλες εγκαταστάσεις υγειονομικής περίθαλψης (συμπεριλαμβανομένων και αυτών των παραδοσιακών φαρμακείων) που δεν διαθέτουν τέτοιο περιβάλλον όπου ο εξοπλισμός μπορεί να παίξει ρόλο-κλειδί στην πρόληψη της νόσου, δεν είναι οι κατάλληλες εγκαταστάσεις για τη θεραπεία ή τη διαχείριση των ασθενών με SARS-CoV-2. Η επιδίωξη θεραπείας των ασθενών σε ανεπαρκές περιβάλλον ενδέχεται να θέσει σε κίνδυνο τους επαγγελματίες του τομέα της υγείας και τους άλλους.

Επιπλέον, τα ακόλουθα μέτρα θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από τη διοίκηση του φαρμακείου

(Κινεζική φαρμακευτική ένωση, 2020 (12 Φεβρουαρίου)):

1. Ανάπτυξη σχεδίων έκτακτης ανάγκης και ροής εργασίας
2. Εκτέλεση πλήρους εκπαίδευσης προσωπικού
3. Επικέντρωση στην κατάσταση υγείας των φαρμακοποιών
4. Προστασία του προσωπικού του φαρμακείου
5. Ενίσχυση της παρακολούθησης της λοίμωξης των φαρμακοποιών
6. Εξασφάλιση διαχείρισης επαρκούς καθαρισμού και απολύμανσης
7. Ενίσχυση της διαχείρισης των ασθενών
8. Ενίσχυση της εκπαίδευσης των ασθενών
9. Ενίσχυση της διαχείρισης της έκθεσης σε λοίμωξη
10. Ενίσχυση της διαχείρισης των ιατρικών αποβλήτων

Λεπτομερείς οδηγίες για κάθε σημείο παρέχονται από την κινεζική φαρμακευτική ένωση

στο κατάλληλο έγγραφο που μπορείτε να βρείτε στην [ειδική ιστοσελίδα της Διεθνούς Ομοσπονδίας Φαρμακοποιών](#)

Χρήση μάσκας

Η χρήση ιατρικής μάσκας αποτελεί ένα από τα μέτρα πρόληψης για τον περιορισμό της εξάπλωσης ορισμένων αναπνευστικών νόσων, συμπεριλαμβανομένου του SARS-CoV-2, στις πληγείσες περιοχές. Ωστόσο, **η χρήση μιας μάσκας από μόνη της είναι ανεπαρκής για την παροχή επαρκούς προστασίας** οπότε και άλλα σχετικά μέτρα πρέπει να θεσπιστούν.

Εάν πρόκειται να χρησιμοποιηθούν μάσκες, αυτό το μέτρο πρέπει να συνδυαστεί με την υγιεινή των χεριών και άλλων μέτρων ελέγχου λοίμωξης και πρόληψης για την πρόληψη της μετάδοσης από άνθρωπο σε άνθρωπο του SARS-CoV-2.

Ο Π.Ο.Υ. συστήνει στους εργαζομένους στον τομέα της υγείας :

- Να φοράνε ιατρική μάσκα όταν εισέρχονται σε ένα δωμάτιο όπου υπάρχουν ύποπτοι ασθενείς ή ασθενείς που έχουν επιβεβαιωθεί ότι έχουν μολυνθεί με SARS-CoV-2, και σε οποιαδήποτε κατάσταση περίθαλψης σε υποψία ή επιβεβαιωμένης περίπτωσης ·
- Να χρησιμοποιούν μία αντιασφυξιογόνο χημική μάσκα σωματιδίων τουλάχιστον ως προστατευτικό όπως το Εθνικό Ινστιτούτο Ασφάλειας και Υγείας στην Εργασία των ΗΠΑ (NIOSH) και η Ευρωπαϊκή Ένωση πιστοποιεί, κατά τη διεξαγωγή διαδικασιών δημιουργίας αερολυμάτων όπως η τραχειακή διασωλήνωση, ο μη επεμβατικός

αερισμός, η τραχεοτομή, καρδιοπνευμονική ανάνηψη, χειροκίνητο αερισμό πριν από τη διασωλήνωση και βρογχοσκόπηση.

Τα Κέντρα Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων των ΗΠΑ (CDC) εξέδωσαν καθοδήγηση σχετικά με τους τρεις βασικούς παράγοντες για την αποτελεσματικότητα της αντιασφυξιογόνου χημικής μάσκας:

1. Η αντιασφυξιογόνος χημική μάσκα πρέπει να τοποθετηθεί σωστά και να φορεθεί κατά τη διάρκεια της έκθεσης.
 2. Η αντιασφυξιογόνος χημική μάσκα πρέπει να ταιριάζει απόλυτα στο πρόσωπο του χρήστη για να διασφαλίσει ότι δεν υπάρχουν κενά μεταξύ του δέρματος του χρήστη και το πώματος της αντιασφυξιογόνου χημικής μάσκας.
 3. Το φίλτρο της αντιασφυξιογόνου χημικής μάσκας πρέπει να συλλαμβάνει περισσότερο από το 95% των σωματιδίων από τον αέρα που περνά μέσα από αυτό. (Κέντρα Ελέγχου και Πρόληψης Ασθενειών)
- Για οδηγίες σχετικά με τη σωστή (και εσφαλμένη) χρήση αναπνευστικών συσκευών, ανατρέξτε στο αναφερόμενο [φυλλάδιο CDC](#).

Συμβουλές προς την κοινότητα

Τα άτομα χωρίς αναπνευστικά συμπτώματα πρέπει :

1. Να Αποφεύγουν τις μεγάλες συγκεντρώσεις και τους κλειστούς χώρους.
2. Να διατηρούν απόσταση τουλάχιστον 1 μέτρου από οποιοδήποτε άτομο με αναπνευστικά συμπτώματα του SARS-CoV-2 (π.χ. βήχας, φτάρνισμα).
3. Να εκτελούν συχνά την υγιεινή των χεριών, χρησιμοποιώντας απολυμαντικά με βάση το αλκοόλ για το τρίψιμο των χεριών, όταν τα χέρια δεν είναι εμφανώς λερωμένα ή σαπουνι και νερό όταν τα χέρια είναι εμφανώς λερωμένα.
4. Να καλύπτουν τη μύτη και το στόμα με τον αγκώνα ή χαρτομάντιλο όταν βήχουν ή φταρνίζονται, να απορρίπτουν το χαρτομάντιλο αμέσως μετά τη χρήση και να εκτελούν την υγιεινή των χεριών.
5. Να μην αγγίζουν το στόμα, τη μύτη και τα μάτια πριν πλύνουν τα χέρια τους.

Δεν απαιτείται ιατρική μάσκα, καθώς δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με τη χρησιμότητά της να προστατεύει άτομα που δεν είναι άρρωστα. Εντούτοις, σε ορισμένες χώρες ενδέχεται να φορούν μάσκες σύμφωνα με τις τοπικές πολιτιστικές συνήθειες. Εάν χρησιμοποιούνται μάσκες, θα πρέπει να ακολουθούνται οι βέλτιστες πρακτικές σχετικά με τον τρόπο χρήσης, αφαίρεσης και απόρριψής τους αλλά και για την υγιεινή των χεριών μετά την αφαίρεση (βλ. παρακάτω συμβουλές σχετικά με τη σωστή διαχείριση μάσκας).

Τα άτομα με αναπνευστικά συμπτώματα πρέπει :

1. Να φορέσουν ιατρική μάσκα και να αναζητήσουν ιατρική περίθαλψη σε περίπτωση πυρετού, βήχα και δυσκολίας στην αναπνοή, το συντομότερο δυνατόν ή σύμφωνα με τα τοπικά πρωτόκολλα.

2. Να Ακολουθήσουν τις παραπάνω συμβουλές σχετικά με τη σωστή διαχείριση της μάσκας.

Εάν φοράτε ιατρικές μάσκες όταν δεν υποδεικνύεται, μπορεί να προκαλέσετε περιττό κόστος. Επίσης μπορεί να δημιουργηθεί μια ψευδής αίσθηση ασφάλειας που μπορεί να οδηγήσει στην παραμέληση άλλων βασικών μέτρων όπως είναι οι πρακτικές υγιεινής των χεριών. Επιπλέον, χρησιμοποιώντας μια μάσκα λανθασμένα μπορεί αυτό να παρεμποδίσει την αποτελεσματικότητά της για τη μείωση του κινδύνου μετάδοσης. (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2020)

Πρόσθετες οδηγίες μπορείτε να βρείτε στο CDC's [Interim Infection Prevention and Control Recommendations for Patients with Confirmed 2019 Novel Coronavirus \(2019-nCoV\) or Patients Under Investigation for 2019-nCoV in Healthcare Settings](#). (Centers for Disease Control and Prevention, 2020)

Συστάσεις για εξωτερική περίθαλψη

Οι βασικές αρχές πρόληψης και ελέγχου των λοιμώξεων και οι τυποποιημένες προφυλάξεις θα πρέπει να εφαρμοστούν σε όλες τις εγκαταστάσεις υγειονομικής περίθαλψης, συμπεριλαμβανομένης της περίθαλψης εξωτερικών ασθενών και της πρωτοβάθμιας περίθαλψης. Για λοίμωξη SARS-CoV-2, θα πρέπει να ληφθούν τα ακόλουθα μέτρα:

- Διαλογή και έγκαιρη αναγνώριση.
- Έμφαση στην υγιεινή των χεριών, στην υγιεινή των αναπνευστικών οδών και στις ιατρικές μάσκες που πρέπει να χρησιμοποιηθούν από ασθενείς με αναπνευστικά συμπτώματα.
- Κατάλληλη χρήση προφυλάξεων επαφής και σταγονιδίων για όλες τις ύποπτες περιπτώσεις.
- Προτεραιότητα στη φροντίδα των συμπτωματικών ασθενών.
- Όταν οι συμπτωματικοί ασθενείς πρέπει να περιμένουν, βεβαιωθείτε ότι έχουν ξεχωριστό χώρο αναμονής.
- Εκπαίδευση ασθενών και οικογενειών σχετικά με την έγκαιρη αναγνώριση των συμπτωμάτων, τις βασικές προφυλάξεις που πρέπει να παρθούν και την εγκατάσταση υγειονομικής περίθαλψης στην οποία θα πρέπει να παραπεμφθούν. (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2020)

Διαλογή

Τα Κέντρα Ελέγχου και Πρόληψης Ασθενειών των Ηνωμένων Πολιτειών συνιστούν τα ακόλουθα κριτήρια για την αξιολόγηση των ασθενών που εξετάζονται για τον SARS-CoV-2 (Κέντρα Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων, 2020):

Κλινικά χαρακτηριστικά	&	Επιδημιολογικός κίνδυνος
Πυρετός ή σημάδια / συμπτώματα νόσου του χαμηλότερου αναπνευστικού (π.χ. βήχας ή δυσκολία στην αναπνοή)	ΚΑΙ	Κάθε άτομο, συμπεριλαμβανομένων των εργαζομένων της υγειονομικής περίθαλψης, ο οποίος είχε στενή επαφή με εργαστηριακά επιβεβαιωμένο SARS-CoV-2 ασθενή εντός 14 ημερών από την εμφάνιση συμπτωμάτων
Πυρετός και σημάδια / συμπτώματα νόσου του χαμηλότερου αναπνευστικού (π.χ. βήχας ή δυσκολία στην αναπνοή)	ΚΑΙ	Ιστορικό ταξιδιού από την Επαρχία Χουμπέι , Κίνα εντός 14 ημερών από την εμφάνιση συμπτωμάτων
Πυρετός και σημάδια / συμπτώματα νόσου του χαμηλότερου αναπνευστικού (π.χ. βήχας ή δυσκολία στην αναπνοή) που απαιτούν νοσηλεία σε νοσοκομείο	ΚΑΙ	Ιστορικό ταξιδιού από την ηπειρωτική χώρα της Κίνας εντός 14 ημερών από την εμφάνιση συμπτωμάτων

Οι ασθενείς που πληρούν τα κριτήρια σε οποιαδήποτε από τα τρία σενάρια θα πρέπει να παραπέμπονται σε ένα κατάλληλο κέντρο υγειονομικής περίθαλψης για περαιτέρω παρατήρηση.

Οι φαρμακοποιοί που προσδιορίζουν ασθενείς που πληρούν τα κριτήρια αυτά πρέπει να απομονώσουν τον ασθενή (βλ. την ενότητα "Παραπομπή και απομόνωση"), να μην τους εξετάσουν φυσικά και **αμέσως** να ενημερώσουν τις αρμόδιες υγειονομικές αρχές ώστε να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα φροντίδας για τον ασθενή ώστε να αποφευχθεί η περαιτέρω μετάδοση.

Τα άτομα που αισθάνονται άσχημα αλλά δεν εμπίπτουν σε ένα από τα παραπάνω τρία σενάρια πρέπει να σας συμβουλευτούν, να μείνουν στο σπίτι και να εφαρμόσουν τα γενικά προληπτικά μέτρα των περισσότερων αναπνευστικών λοιμώξεων (βλ. ειδικό τμήμα παρακάτω).

Παραπομπή και απομόνωση

Εάν υποψιάζεστε ότι κάποιος μπορεί να έχει οξεία αναπνευστική νόσο του SARS-CoV-2, ενθαρρύνετε τον και υποστηρίξτε να αναζητήσει άμεσα κατάλληλη ιατρική περίθαλψη σε κατάλληλο κέντρο υγειονομικής περίθαλψης. Ο Π.Ο.Υ. δεν συμβουλεύει τις οικογένειες ή τις κοινότητες να φροντίζουν άτομα με συμπτώματα του SARS-CoV-2 στο σπίτι εκτός από τις περιστάσεις που περιγράφονται στο συγκεκριμένο τμήμα παρακάτω.

Όσον αφορά την παραπομπή ύποπτων περιπτώσεων, οι εθνικές, περιφερειακές ή τοπικές υγειονομικές αρχές μπορεί να έχουν αναπτύξει πρωτόκολλα για αυτό, και είναι σημαντικό να εξοικειωθείτε με αυτές τις διαδικασίες, να τις ακολουθήσετε και να συνεργαστείτε για την υλοποίησή τους. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την απομόνωση, όποτε είναι δυνατόν, της ύποπτης περίπτωσης σε ξεχωριστό χώρο και την άμεση κλήση προς τις κατάλληλες υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης, οι οποίες θα πρέπει να στείλουν μια ομάδα από σωστά εκπαιδευμένους και προστατευμένους επαγγελματίες για τη μεταφορά του ατόμου στην καθορισμένη εγκατάσταση υγείας. **(σημ. στην περίπτωση μας καλούμε το ΕΚΑΒ 166)**

Αυτή η αίθουσα απομόνωσης στο φαρμακείο θα πρέπει ιδανικά να διαθέτει ιδιωτικό μπάνιο και τα ελάχιστα έπιπλα και αντικείμενα που απαιτούνται για την άνεση του ατόμου ενώ περιμένει, ώστε να αποφευχθεί η ενδεχόμενη μόλυνση τέτοιων αντικειμένων και η ανάγκη απολύμανσης περισσότερων αντικειμένων από τα απαραίτητα. Μόλις μεταφερθεί η ύποπτη περίπτωση σε εγκατάσταση ιατρικής περίθαλψης, ο χώρος στον οποίο ο ασθενής είχε απομονωθεί και οι τυχόν μολυσμένες περιοχές όπως οι τουαλέτες θα πρέπει να καθαριστούν / απολυμανθούν χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα προϊόντα και διαδικασίες (βλ. συγκεκριμένη ενότητα σε αυτό το σημείο παρακάτω). **(σημ. τα φαρμακεία στην Ελλάδα δεν διαθέτουν κατά κανόνα τέτοιους, ειδικούς χώρους αναμονής, οπότε οφείλουν να προωθούν άμεσα το ύποπτο περιστατικό στην πλησιέστερη υγειονομική μονάδα)**

Αρχική φροντίδα για ασθενείς με εικαζόμενη λοίμωξη SARS-CoV-2 που παρουσιάζουν ήπια συμπτώματα

Ο Π.Ο.Υ. συστήνει ότι τα ύποπτα κρούσματα μόλυνσης από SARS-CoV-2 πρέπει να είναι απομονωμένα και να παρακολουθούνται σε νοσοκομειακό περιβάλλον για να εξασφαλίζεται τόσο η ασφάλεια και η ποιότητα της υγειονομικής περίθαλψης (στην περίπτωση που τα συμπτώματα των ασθενών επιδεινώνονται) όσο και η ασφάλεια της δημόσιας υγείας.

Ωστόσο, για πολλούς πιθανούς λόγους, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων όπου η νοσηλεία είναι μη διαθέσιμη ή μη ασφαλής (δηλαδή περιορισμένη δυναμικότητα και πόροι που δεν μπορούν να καλύψουν τη ζήτηση για υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης), ή σε περίπτωση ενημερωμένης άρνησης νοσηλείας, εναλλακτικές εγκαταστάσεις (συμπεριλαμβανομένης της κατοικίας του ασθενούς) για παροχή υγειονομικής περίθαλψης μπορεί να χρειαστεί να χρησιμοποιηθούν.

Εάν υπάρχει ένας τέτοιος λόγος, ασθενείς με ήπια συμπτώματα και χωρίς υποκείμενες χρόνιες παθήσεις όπως πνευμονική ή καρδιακή νόσος, νεφρική ανεπάρκεια ή ανοσοκαταστολή, συνθήκες που τους θέτουν σε αυξημένο κίνδυνο εμφάνισης επιπλοκών, μπορούν να φροντίζονται στο σπίτι.

Επιπλέον, οι ασθενείς και τα μέλη των νοικοκυριών πρέπει να εκπαιδεύονται στην προσωπική υγιεινή, στα βασικά μέτρα πρόληψης και ελέγχου των νόσων, σχετικά με τον τρόπο φροντίδας των ύποπτων μελών της οικογένειας όσο το δυνατόν ασφαλέστερα και σχετικά με τον τρόπο αποτροπής της εξάπλωσης της μόλυνσης στα υπόλοιπα μέλη του νοικοκυριού. Πρέπει να συμμορφώνονται με μια σειρά συστάσεων που μπορούν να βρεθούν στη συγκεκριμένη [κατευθυντήρια γραμμή](#) του Π.Ο.Υ..

Το Φαρμακείο ως πηγή πληροφοριών

Οι φαρμακοποιοί και οι σύλλογοί τους μπορούν επίσης να αναπτύξουν ενημερωτικά υλικά (αφίσες, φυλλάδια, ιστοτόπους, μηνύματα κειμένου, ειδοποιήσεις εφαρμογών κ.λπ.) για την κοινότητα, συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών που περιέχονται στις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές και κάθε άλλης πληροφορίας που μπορεί να είναι σχετική με τις τοπικές ανάγκες. Μπορούν επίσης να οργανώνουν συνεδρίες ερωτήσεων και απαντήσεων στην κοινότητα (σχολεία, κοινοτικά κέντρα κλπ.).

Η Διεθνής Ομοσπονδία Φαρμακοποιών έχει επίσης αναπτύξει μια μικρή αφίσα εύκολη προς εκτύπωση με βασικές συμβουλές που μπορούν να παρέχουν οι φαρμακοποιοί σε μια σειρά διαφορετικών σεναρίων ([Παράρτημα 3](#)) .

Η Διεθνής Ομοσπονδία Φαρμακοποιών ανέπτυξε επίσης έναν ιστότοπο στον οποίο μπορούν να αποκτήσουν πρόσβαση σε αυτά τα υλικά και σε άλλους πόρους.

Παρακαλώ επισκεφθείτε τον www.fip.org/coronavirus περιοδικά για ενημερώσεις. Εκτός από το υλικό της Διεθνούς Ομοσπονδίας Φαρμακοποιών σε διάφορες γλώσσες, αυτή η ιστοσελίδα περιέχει έγγραφα καθοδήγησης που αναπτύχθηκαν από την κινεζική φαρμακευτική ένωση τόσο στα αγγλικά όσο και στα κινέζικα.

Εκτός από αυτές τις πηγές, μπορείτε να βρείτε μια τεράστια διεθνή συλλογή με πηγές επικοινωνίας στο διαδίκτυο σε διάφορες γλώσσες, οι οποίοι παρατίθενται στην ενότητα [Άλλες πηγές και πληροφορίες](#).

Εργαστηριακές δοκιμές για τον SARS-CoV-2 σε υποψίες ανθρώπινων περιστατικών

Για τους φαρμακοποιούς που εργάζονται σε εργαστήρια κλινικής βιολογίας που ενδέχεται να εμπλέκονται σε διαγνωστικές δοκιμές δειγμάτων από ύποπτα ανθρώπινα περιστατικά, ο Π.Ο.Υ. έχει αναπτύξει μια προσωρινή καθοδήγηση που μπορεί να βρεθεί [εδώ](#) . Τα εργαστήρια πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικά στο να στείλουν, ή να παρέχουν κατάλληλη καθοδήγηση στους κλινικούς επαγγελματίες για την αποστολή δειγμάτων στα επιλεγμένα εργαστήρια αναφοράς των χωρών τους, και να

ζητήσουν πληροφορίες σχετικά με αυτά οι εθνικές αρμόδιες αρχές. Ο Π.Ο.Υ. μπορεί να βοηθήσει τα κράτη μέλη στην αναγνώρισή των εργαστηρίων που είναι ικανά να παρέχουν αυτή την υποστήριξη.

Πρόσθετες οδηγίες μπορείτε να βρείτε στην ιστοσελίδα του [USA Centers for Disease Control and Prevention – Interim Guidelines for Collecting, Handling, and Testing Clinical Specimens from Patients Under Investigation \(PUIs\) for 2019 Novel Coronavirus \(2019-nCoV\)](#). (Κέντρα Ελέγχου και Πρόληψης Ασθενειών, 2020)

Έλεγχος μόλυνσης: πλύσιμο χεριών και τρίψιμο χεριών

Τα φαρμακεία μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη δημόσια υγεία, αυξάνοντας την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη σημασία της συχνής και κατάλληλης πλύσης των χεριών αλλά και μέσω της αποθήκευσης ή της προετοιμασίας αλκοολούχου απολυμαντικού χεριών.

Η υγιεινή των χεριών είναι απαραίτητη για την πρόληψη της εξάπλωσης του ιού και πρέπει να πραγματοποιείται εφαρμόζοντας τη [σωστή τεχνική που συνιστά ο Π.Ο.Υ.](#) και χρησιμοποιώντας είτε σαπούνι και τρεχούμενο νερό είτε αλκοολούχο απολυμαντικό.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (Π.Ο.Υ.) συνιστά τα σκευάσματα χειροτεχνίας να έχουν περιεκτικότητα αλκοόλης 80% αιθανόλη ή 75% ισοπροπυλική αλκοόλη.

Πώς να προετοιμάσετε τα χειροποίητα σκευάσματα με βάση το αλκοόλ

Για λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο προετοιμασίας των συνταγών, συμπεριλαμβανομένου τις μεθόδους υπολογισμού και διαμόρφωσης και έναν οδηγό βήμα προς βήμα για τους τοπικούς παραγωγούς, ανατρέξτε στις οδηγίες του Π.Ο.Υ. *Οδηγός για την Τοπική Παραγωγή: Συνιστώμενες από τον Π.Ο.Υ. συνταγές*, τις οποίες παρέχουμε σε αυτές τις οδηγίες για ευκολότερη αναφορά ([Παράρτημα 4](#)) .

Το έγγραφο διατίθεται επίσης στη διεύθυνση:

https://www.who.int/gpsc/5may/Guide_to_Local_Production.pdf

Διαχείριση καθαρισμού και απολύμανσης

Επειδή ο SARS-CoV-2 μπορεί να μεταδοθεί μέσω σταγονιδίων και με επαφή, οποιεσδήποτε περιοχές του περιβάλλοντος του νοσοκομείου ή του φαρμακείου που μπορεί να έχουν μολυνθεί από τον ιό πρέπει να απολυμαίνονται. Προηγούμενες μελέτες σχετικά με τον SARS CoV και τον MERS-CoV δείχνουν ότι ο SARS-CoV-2 είναι ευαίσθητος στην υπεριώδη ακτινοβολία και τη θερμότητα (56 ° C για 30 λεπτά). Επίσης, τα ακόλουθα τα απολυμαντικά θα μπορούσαν να απενεργοποιήσουν αποτελεσματικά τον SARS-CoV-2: αιθέρας, 75% αιθανόλη, απολυμαντικά που περιέχουν χλώριο, υπεροξικό οξύ και χλωροφόρμιο. Η χλωρεξιδίνη δεν μπόρεσε να απενεργοποιηθεί αποτελεσματικά τον SARS-CoV-2.

Το προσωπικό του φαρμακείου πρέπει να καθαρίζει και να απολυμαίνει το περιβάλλον εργασίας και τα συσχετιζόμενα αντικείμενα και εξοπλισμό σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές και κανονισμούς για καθαρισμό και απολύμανση. (Κινεζική Φαρμακευτική Ένωση, 2020 (12 Φεβρουαρίου)

Για μια λίστα απολυμαντικών και την εφαρμογή τους σε αντικείμενα που συνήθως έχουν μολυνθεί, βλ. [Παράρτημα 5](#).

Έλεγχος μόλυνσης: άλλες προφυλάξεις

1. Η υγιεινή του αναπνευστικού συστήματος θα πρέπει να ασκείται από όλους, ιδιαίτερα από τους ασθενείς, ανά πάσα στιγμή. Η αναπνευστική υγιεινή αναφέρεται στην κάλυψη του στόματος και της μύτης κατά τη διάρκεια του βήχα ή του φταρνίσματος χρησιμοποιώντας ιατρικές μάσκες, μάσκες υφάσματος, χαρτομάντιλα ή τον αγκώνα, ακολουθούμενη από την υγιεινή των χεριών.
2. Απορρίψτε τα υλικά που χρησιμοποιούνται για την κάλυψη του στόματος ή της μύτης ή καθαρίστε τα κατάλληλα μετά (π.χ. πλύνετε τα μαντήλια χρησιμοποιώντας κανονικό σαπούνι ή απορρυπαντικό και νερό).
3. Αποφύγετε την άμεση επαφή με σωματικά υγρά, ιδιαίτερα στοματικές ή αναπνευστικές εκκρίσεις, και κόπρανα. Χρησιμοποιήστε γάντια μιας χρήσης και προστατευτικά για τα μάτια για την παροχή στοματικής ή αναπνευστικής φροντίδας και όταν χειρίζεστε τα κόπρανα, τα ούρα και τα απόβλητα. Πραγματοποιήστε την υγιεινή των χεριών πριν και μετά την αφαίρεση γαντιών.
4. Γάντια, χαρτομάντιλα, μάσκες και άλλα απόβλητα που παράγονται από άρρωστα άτομα ή κατά την φροντίδα ασθενών θα πρέπει να τοποθετηθούν σε ένα κλειστό δοχείο με επένδυση στο δωμάτιο του ασθενούς πριν από την απόρριψη του με άλλα οικιακά απορρίμματα.
5. Αποφύγετε άλλους τύπους πιθανής έκθεσης σε άρρωστα άτομα ή μολυσμένα αντικείμενα στο δικό τους άμεσο περιβάλλον (π.χ. αποφύγετε να μοιράζεστε οδοντόβουρτσες, τσιγάρα, σκεύη διατροφής, πιάτα, ποτά, πετσέτες ή σεντόνια). Τα σκεύη και τα πιάτα φαγητού πρέπει καθαρίζονται με σαπούνι ή απορρυπαντικό και νερό μετά τη χρήση και μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν αντί να απορριφθούν.
6. Καθαρίστε και απολυμάνετε επιφάνειες που έρχονται συχνά σε επαφή, όπως κομοδίνα, κρεβάτια και άλλα έπιπλα κρεβατοκάμαρας καθημερινά με κανονικό οικιακό απολυμαντικό που περιέχει αραιωμένο διάλυμα χλωρίνης (1 μέρος χλωρίνης σε 99 μέρη νερού).
7. Καθαρίστε και απολυμάνετε τις επιφάνειες μπάνιου και τουαλέτας τουλάχιστον μία φορά την ημέρα με κανονικό οικιακό απολυμαντικό που περιέχει αραιωμένο διάλυμα χλωρίνης (1 μέρος χλωρίνης σε 99 μέρη νερό).

8. Καθαρίστε τα ρούχα, τα κλινოსκεπάσματα, τις πετσέτες μπάνιου και χεριών κλπ., των ασθενών με κανονικό σαπούνι πλυντηρίου και νερό ή πλύση στο πλυντήριο σε 60-90 ° C με κοινό οικιακό απορρυπαντικό και στεγνώστε καλά. Τοποθετήστε τα μολυσμένα ρούχα σε σακούλα. Μην ανακινήσετε τα λερωμένα ρούχα. Οι χώρες μπορούν να λάβουν μέτρα για να εξασφαλίσουν ότι τα απόβλητα απορρίπτονται σε χώρο υγειονομικής ταφής και όχι σε απροκάλυπτη ανοικτή χωματερή, οπουδήποτε δυνατόν. Μπορεί να απαιτούνται πρόσθετα μέτρα για να αποφευχθεί η μη υγιεινή επαναχρησιμοποίηση γαντιών και масκών ώστε να αποφύγετε την άμεση επαφή του δέρματος και των ρούχων με τα μολυσμένα υλικά.

9. Χρησιμοποιείτε γάντια μιας χρήσης, προστατευτικά ματιών και προστατευτικό ρουχισμό (π.χ. πλαστικές ποδιές) όταν καθαρίζετε ή χειρίζεστε επιφάνειες, ρούχα ή ρούχα λερωμένα με σωματικά υγρά. Πραγματοποιήστε την υγιεινή των χεριών πριν και μετά την αφαίρεση των γαντιών. (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2020)

Ανακούφιση από ανησυχίες: ταξίδια

Οι άνθρωποι μπορεί να ανησυχούν για τη πιθανότητα να ταξιδεύουν στο ίδιο αεροπλάνο, πλοίο, λεωφορείο ή άλλο όχημα με άτομο που έχει μολυνθεί από τον SARS-CoV-2 και μπορεί να ρωτήσουν στο φαρμακείο γι' αυτό.

Είναι χρήσιμο να τους υπενθυμίσουμε ότι η διάδοση πρόσωπο με πρόσωπο του ιού SARS-CoV-2 πιστεύεται ότι συμβαίνει κυρίως μέσω σταγονιδίων της αναπνευστικής οδού που παράγονται όταν ένα μολυσμένο άτομο βήχει ή φταρνίζεται, παρόμοια με τον τρόπο διάδοσης της γρίπης και άλλων ασθενειών της αναπνευστικής οδού. Κάτι τέτοιο μπορεί να συμβεί κατά τη διάρκεια του ταξιδιού.

Έτσι, εάν ένα άτομο πάσχει από πυρετό και βήχα, θα πρέπει να το συμβουλεύουμε να αποφύγει να ταξιδέψει.

Αρκετές χώρες λαμβάνουν μέτρα για την επιθεώρηση των επιβατών στα αεροδρόμια και τους λιμένες με στόχο την έγκαιρη ανίχνευση των ταξιδιωτών με συμπτώματα για περαιτέρω αξιολόγηση και θεραπεία ώστε έτσι να αποφευχθεί η εξαγωγή της νόσου ελαχιστοποιώντας παράλληλα την ανάμιξή του ιού στη διεθνή κυκλοφορία.

Η διαλογή περιλαμβάνει: έλεγχο για σημάδια και συμπτώματα (πυρετός άνω των 38 ° C, βήχας). συνεντεύξεις επιβατών με συμπτώματα λοίμωξης του αναπνευστικά που προέρχονται από προσβεβλημένες περιοχές · οδηγώντας τους ταξιδιώτες με συμπτώματα σε περαιτέρω ιατρική εξέταση που ακολουθείται από δοκιμή για τον SARS-CoV-2· και διατηρώντας επιβεβαιωμένες περιπτώσεις σε απομόνωση και θεραπεία.

(Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2020)

Το προσωπικό του φαρμακείου

Παρόλο που είναι σημαντικό πως όλο το προσωπικό του φαρμακείου πρέπει να είναι εξοικειωμένο με αυτές τις οδηγίες και συμβουλές, η εκτίμηση του κινδύνου του ασθενούς για μόλυνση από τον SARS-CoV-2 θα πρέπει να γίνεται από τους φαρμακοποιούς. Είναι επίσης υπεύθυνοι οι φαρμακοποιοί για την κατάλληλη παραπομπή ύποπτων περιστατικών στη σχετική μονάδα υγειονομικής περίθαλψης.

Προφανώς, υπάρχει η πιθανότητα έκθεσης φαρμακοποιών στον SARS-CoV-2, επειδή αλληλεπιδρούν με τους ασθενείς που ενδεχομένως είναι μολυσμένοι, ως εκ τούτου οι εργαζόμενοι στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης πρέπει να λάβουν μέτρα για την προστασία τους.

Απαντήσεις σε συχνές ερωτήσεις από το κοινό και τους ασθενείς

Τι είναι ο νέος κορωνοϊός;

Ο νέος κορωνοϊός (nCoV) είναι ένας κορωνοϊός που δεν έχει εντοπιστεί προηγουμένως. Ο SARS-CoV-2 δεν είναι το ίδιο με τους [κορωνοϊούς που κυκλοφορούν συνήθως μεταξύ των ανθρώπων](#) και προκαλούν ήπια ασθένεια, όπως το κοινό κρυολόγημα. Μια διάγνωση με τον κορωνοϊό 229E, NL63, OC43 ή HKU1 δεν είναι η ίδια με τη διάγνωση με τον SARS-CoV-2. Αυτοί είναι διαφορετικοί ιοί και οι ασθενείς με SARS-CoV-2 θα αξιολογούνται και θα φροντίζονται διαφορετικά από τους ασθενείς με κοινή διάγνωση με κορωνοϊό. (Κέντρα Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων, 2020)

Ποια είναι η πηγή του SARS-CoV-2;

Οι υπάλληλοι και οι εταίροι της Δημόσιας υγείας εργάζονται σκληρά για να εντοπίσουν την πηγή του SARS-CoV-2. Οι κορωνοϊοί είναι μια μεγάλη οικογένεια ιών, μερικοί προκαλούν ασθένεια στους ανθρώπους και άλλοι κυκλοφορούν μεταξύ των ζώων, συμπεριλαμβανομένων των καμηλών, των γατών και των νυχτερίδων. Ανάλυση του γενετικού δέντρου αυτού του ιού βρίσκεται σε εξέλιξη για να προσδιοριστεί η συγκεκριμένη προέλευση του ιού. Το Σοβαρό Οξύ Αναπνευστικό Σύνδρομο (SARS), ένας άλλος κορωνοϊός που εμφανίστηκε να μολύνει τους ανθρώπους, προέρχονταν από γάτες *civets*, ενώ το Αναπνευστικό Σύνδρομο της Μέσης Ανατολής (MERS) προήλθε από καμήλες. (Κέντρα Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων, 2020)

Πώς εξαπλώνεται ο ιός;

Αυτός ο ιός πιθανώς αρχικά προέκυψε από ζωική πηγή, αλλά τώρα φαίνεται να εξαπλώνεται από άτομο σε άτομο. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η εξάπλωση πρόσωπο με πρόσωπο ποικίλει. Μερικοί ιοί είναι εξαιρετικά μεταδοτικοί (όπως ιλαρά), ενώ άλλοι ιοί είναι λιγότερο. Αυτή τη στιγμή, δεν είναι σαφές πόσο εύκολα ή βίωσιμα ο SARS-CoV-2 εξαπλώνεται μεταξύ των ανθρώπων. (Κέντρα Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων, 2020)

Είναι ο SARS-CoV-2 το ίδιο με τον ιό MERS-CoV ή SARS;

Όχι. Οι κορωνοϊοί είναι μια μεγάλη οικογένεια ιών, μερικοί προκαλούν ασθένεια στους

ανθρώπους και άλλοι κυκλοφορούν μεταξύ των ζώων, συμπεριλαμβανομένων των καμηλών, των γατών και των νυχτερίδων. Ο πρόσφατα αναδυόμενος SARS-CoV-2 δεν είναι το ίδιο με τους κορωνοϊούς που προκαλούν MERS ή SARS. Ωστόσο, οι γενετικές αναλύσεις υποδηλώνουν ότι προέκυψε από έναν ιό σχετικό με αυτόν που προκάλεσε SARS. Πραγματοποιούνται συνεχείς έρευνες για να μάθουμε περισσότερα. Αυτή είναι μια ταχέως εξελισσόμενη κατάσταση και οι πληροφορίες θα ενημερώνονται όταν θα είναι διαθέσιμες.

(Κέντρα Ελέγχου και Πρόληψης Νοσημάτων, 2020)

Έχω πυρετό και βήχα. Θα μπορούσε να είναι ο νέος κορωνοϊός;

Εάν βρισκόσασταν στην Κίνα ή σε στενή επαφή με μια επιβεβαιωμένη περίπτωση λοίμωξης του SARS-CoV-2, θα μπορούσε να είναι, και θα πρέπει να σας παρακολουθήσουν και να σας εξετάσουν. Διαφορετικά, πιθανώς δεν είναι ο νέος ιός. Στο βόρειο ημισφαίριο, τώρα είναι εποχή γρίπης, έτσι μπορεί να είναι γρίπη.

Τι μπορώ να κάνω για να προστατευθώ από μόλυνση;

Τα συνήθη μέτρα υγιεινής για την πρόληψη της εξάπλωσης λοιμώξεων πρέπει να ακολουθούνται: τακτικό πλύσιμο χεριών, κάλυψη του στόματος και της μύτης όταν βήχετε και φτερνίζετε, καλό μαγείρεμα του κρέατος και των αυγών. Αποφύγετε την στενή επαφή με οποιονδήποτε παρουσιάζει συμπτώματα αναπνευστικής ασθένειας όπως ο βήχας και το φτάρνισμα. (Royal Pharmaceutical Society, 2020)

Υπάρχουν ειδικά φάρμακα για την πρόληψη ή τη θεραπεία του SARS-CoV-2;

Μέχρι σήμερα, δεν υπάρχει συγκεκριμένο φάρμακο που συνιστάται για την πρόληψη ή τη θεραπεία του SARS-CoV-2. Ωστόσο, οι μολυσμένοι με τον ιό θα πρέπει να λαμβάνουν την κατάλληλη φροντίδα για να ανακουφίσουν και να θεραπεύσουν τα συμπτώματα και τα άτομα με σοβαρή νόσο θα πρέπει να λαμβάνουν βελτιστοποιημένη υποστηρικτική φροντίδα. Κάποιες συγκεκριμένες θεραπείες βρίσκονται υπό διερεύνηση και θα δοκιμαστούν μέσω κλινικών δοκιμών. Ο Π.Ο.Υ. μαζί με μία σειρά εταιρών συμβάλλει στην επιτάχυνση των προσπαθειών έρευνας και ανάπτυξης. (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2020)

Εάν θέλετε να προστατευθείτε από το να μολυνθείτε από το νέο κορωνοϊό, θα πρέπει να διατηρείτε τη βασική υγιεινή των χεριών και των αναπνευστικών οδών και τις πρακτικές ασφαλούς διατροφής και να αποφεύγετε την στενή επαφή, όπου είναι δυνατόν, με όποιον παρουσιάζει συμπτώματα αναπνευστικής νόσου όπως ο βήχας και το φτάρνισμα.

Τα ακόλουθα μέτρα δεν συνιστώνται ως ειδικά μέτρα αντιμετώπισης του SARS-CoV-2 γιατί δεν είναι αποτελεσματικά στο να προστατεύσουν τον εαυτό σας και μπορεί να είναι ακόμη και επιβλαβή:

- Λήψη βιταμίνης C
- Παραδοσιακά τσάγια με βότανα
- Να φοράτε πολλαπλές μάσκες για να μεγιστοποιήσετε την προστασία
- Αυτοθεραπεία με φάρμακα όπως τα αντιβιοτικά

Σε κάθε περίπτωση, εάν έχετε πυρετό, βήχα και δυσκολία στην αναπνοή αναζητήστε ιατρική περίθαλψη νωρίς για να μειώσετε τον κίνδυνο ανάπτυξης μιας πιο σοβαρής λοίμωξης και φροντίσετε να μοιραστείτε το ιστορικό πρόσφατων ταξιδιών με τον πάροχο υγειονομικής περίθαλψης.

Τα εμβόλια κατά της πνευμονίας σας προστατεύουν από τον SARS-CoV-2;

Όχι. Εμβόλια κατά της πνευμονίας, όπως τα εμβόλια για τον πνευμονιόκοκκο (PV) και Haemophilus Influenzae τύπου B (Hib), δεν παρέχουν προστασία έναντι του SARS-CoV-2.

Ο ιός είναι τόσο νέος και διαφορετικός που χρειάζεται το δικό του εμβόλιο. Οι ερευνητές προσπαθούν να αναπτύξουν ένα εμβόλιο και ο Π.Ο.Υ. υποστηρίζει τις προσπάθειές τους. Αν και τα εμβόλια PV και Hib δεν είναι αποτελεσματικά έναντι του SARS-CoV-2, ο εμβολιασμός κατά των αναπνευστικών ασθενειών συνιστάται έντονα για την προστασία της υγείας σας. (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2020)

Τα αντιβιοτικά είναι αποτελεσματικά στη θεραπεία του SARS-CoV-2;

Όχι, τα αντιβιοτικά δεν δρουν ενάντια στους ιούς. Δρουν μόνο σε βακτηριακές λοιμώξεις. Ο SARS-CoV-2 είναι ιός και επομένως τα αντιβιοτικά δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ως μέσο πρόληψης ή θεραπείας. Ωστόσο, εάν νοσηλευτείτε με τον SARS-CoV-2, μπορεί να λάβετε αντιβιοτικά επειδή είναι δυνατή η παράλληλη βακτηριακή λοίμωξη. (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2020)

Μπορεί ο SARS-CoV-2 να μεταδοθεί από ένα άτομο που δεν παρουσιάζει συμπτώματα;

Πιθανώς. Η κατανόηση της χρονικής περιόδου κατά την οποία οι μολυσμένοι ασθενείς μπορεί να διέδωσαν τον ιό σε άλλους είναι κρίσιμη για τις προσπάθειες ελέγχου. Λεπτομερείς ιατρικές πληροφορίες από τους μολυσμένους ανθρώπους είναι αναγκαίες για τον προσδιορισμό της μολυσματικής περιόδου του SARS-CoV-2. Σύμφωνα με πρόσφατες αναφορές, μπορεί να είναι πιθανό οι άνθρωποι που έχουν μολυνθεί με τον SARS-CoV-2 να είναι μολυσματικοί πριν παρουσιάσουν σημαντικά συμπτώματα. Ωστόσο, βάσει των διαθέσιμων δεδομένων, οι άνθρωποι οι οποίοι έχουν συμπτώματα προκαλούν την πλειοψηφία της εξάπλωσης του ιού. (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2020)

Είναι ασφαλές να λάβετε ένα γράμμα ή ένα πακέτο από την Κίνα;

Ναι, είναι ασφαλές. Τα άτομα που λαμβάνουν πακέτα από την Κίνα δεν κινδυνεύουν να προσβληθούν από τον SARS-CoV-2. Από προηγούμενη ανάλυση, γνωρίζουμε ότι οι κορωνοϊοί δεν επιβιώνουν πολύ επί αντικειμένων, όπως είναι τα γράμματα ή τα πακέτα. (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2020)

Είναι αποτελεσματικές οι ιατρικές μάσκες για την προστασία μου από τη μόλυνση;

Η χρήση ιατρικής μάσκας αποτελεί ένα από τα μέτρα πρόληψης για τον περιορισμό της εξάπλωσης ορισμένων αναπνευστικών παθήσεων, συμπεριλαμβανομένου του SARS-CoV-2, στις πληγείσες περιοχές. Ωστόσο, η χρήση μόνο της μάσκας είναι ανεπαρκής για να παρέχει το κατάλληλο επίπεδο προστασίας οπότε και άλλα κατάλληλα μέτρα πρέπει να ληφθούν, συμπεριλαμβανομένης της κατάλληλης υγιεινής των χεριών και άλλων μέτρων για τον έλεγχο και την πρόληψη των λοιμώξεων. (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2020)

Ήμουν στην Κίνα και έχω διάρροια. Θα μπορούσε να είναι ο SARS-CoV-2;

Τα πιο συνηθισμένα συμπτώματα της λοίμωξης από SARS-CoV-2 είναι ο πυρετός, ο βήχας και η δυσκολία στην αναπνοή. Η ασθένεια μπορεί επίσης να εμφανιστεί με άλλα ήπια συμπτώματα μόνο, συμπεριλαμβανομένων: χαμηλού βαθμού πυρετό, βήχα, αδιαθεσία, ρινόρροια, πονόλαιμο χωρίς προειδοποιητικά σημάδια, όπως βραχεία αναπνοή ή δυσκολία στην αναπνοή, αυξημένες αναπνευστικές εκκρίσεις (π.χ. πτύελα ή αιμόπτυση), γαστρεντερικά συμπτώματα όπως ναυτία, έμετος και / ή διάρροια χωρίς αλλαγές στην ψυχική κατάσταση (δηλ. σύγχυση, λήθαργο). Ωστόσο, εάν μόνο η διάρροια είναι το σύμπτωμα, χωρίς αναπνευστικά συμπτώματα, είναι απίθανο να είναι ένα λοίμωξη από SARS-CoV-2.

Μπορούν τα κατοικίδια ζώα στο σπίτι να μεταδώσουν τον SARS-CoV-2;

Επί του παρόντος, δεν υπάρχουν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι τα ζώα συντροφιάς / κατοικίδια ζώα όπως τα σκυλιά ή οι γάτες μπορούν να μολυνθούν από τον SARS-CoV-2. Ωστόσο, είναι πάντα καλή ιδέα να πλύνετε τα χέρια σας με σαπούνι και νερό μετά από επαφή με κατοικίδια ζώα. Αυτό σας προστατεύει από διάφορα κοινά βακτήρια όπως η *E coli* και η σαλμονέλα που μπορούν να μεταδοθούν μεταξύ κατοικίδιων ζώων και ανθρώπων. (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2020)

Κατάρριψη

μύθων

Ο SARS-CoV-2 επηρεάζει μόνο ηλικιωμένους ή άτομα με προϋπάρχουσες ασθένειες

Άτομα όλων των ηλικιών μπορούν να μολυνθούν από τον SARS-CoV-2. Οι ηλικιωμένοι και οι άνθρωποι με προ-υπάρχουσες ιατρικές παθήσεις (όπως το άσθμα, ο διαβήτης, οι καρδιακές παθήσεις) φαίνεται να είναι περισσότερο ευάλωτοι για σοβαρή ασθένεια από τον ιό.

Ο Π.Ο.Υ. συμβουλεύει ανθρώπους όλων των ηλικιών να λαμβάνουν μέτρα για να προστατευθούν από τον ιό, για παράδειγμα ακολουθώντας την καλή υγιεινή των χεριών και την καλή υγιεινή του αναπνευστικού συστήματος. (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2020)

Η επαφή με τους Κινέζους θα πρέπει να αποφεύγεται μέχρι να μάθουμε περισσότερα για την ασθένεια

Η στενή επαφή με ΟΠΟΙΟΔΗΠΟΤΕ ΑΤΟΜΟ που ήταν στην Κίνα τις προηγούμενες 14 ημέρες ΚΑΙ το οποίος παρουσιάζει συμπτώματα της νόσου θα πρέπει να αποφεύγεται. Διαφορετικά, επαφή με Κινέζους ή τέτοιες κοινότητες δεν πρέπει να αποφεύγεται. Κάτι τέτοιο δημιουργεί στιγματισμό.

Η κατανάλωση σκόρδου μπορεί να βοηθήσει στην πρόληψη λοίμωξης από τον SARS-CoV-2

Το σκόρδο είναι ένα υγιεινό φαγητό που μπορεί να έχει κάποιες αντιμικροβιακές ιδιότητες. Ωστόσο, δεν υπάρχουν στοιχεία για την σημερινή έξαρση ότι η κατανάλωση σκόρδου έχει προστατεύσει τους ανθρώπους από τον SARS-CoV-2.

Ο καπνός και το αέριο από πυροτεχνήματα και εμποδίζουν το SARS-CoV-2

Όχι. Το να αναπνέεις καπνό και αέριο από ένα πυροτέχνημα ή μια πυροτεχνία είναι επικίνδυνο και δεν σκοτώνει τον SARS-CoV-2.

Η εφαρμογή ελαίου σουσαμιού αποτρέπει τον SARS-CoV-2 από την είσοδο στο σώμα

Όχι. Το έλαιο σουσαμιού δεν σκοτώνει το SARS-CoV-2. Υπάρχουν μερικά χημικά απολυμαντικά που μπορούν να σκοτώσουν τον SARS-CoV-2 στις επιφάνειες. Αυτά περιλαμβάνουν απολυμαντικά με βάση τη χλωρίνη ή το χλώριο, αιθεροδιαλύτες, 75% αιθανόλη, υπεροξικό οξύ και χλωροφόρμιο. Ωστόσο, έχουν ελάχιστα ή καθόλου επιπτώσεις στον ιό, αν τα βάζετε στο δέρμα ή κάτω από τη μύτη σας. Μπορεί να είναι ακόμη επικίνδυνο να θέσετε αυτές τις χημικές ουσίες στο δέρμα σας.

Τα ποτά με έγχυση σπόρων γλυκάνισου μπορούν να αποτρέψουν τη λοίμωξη από τον SARS-CoV-2

Τα ποτά με έγχυση σπόρων γλυκάνισου μπορεί να έχουν κάποιες ενυδατικές ιδιότητες. Ωστόσο, δεν υπάρχουν ενδείξεις από την τρέχουσα έξαρση ότι τα ποτά με έγχυση σπόρων γλυκάνισου έχουν προστατέψει άτομα από τον SARS-CoV-2.

Το στοματικό διάλυμα προστατεύει από τη λοίμωξη από τον SARS-CoV-2

Όχι, δεν το κάνει. Δεν υπάρχει καμία ένδειξη ότι η χρήση του στοματικού διαλύματος θα σας προστατεύσει από τη λοίμωξη από τον SARS-CoV-2. Ορισμένες μάρκες ή στοματικά διαλύματα μπορούν να εξαλείψουν ορισμένα μικρόβια για λίγα λεπτά στο σάλιο του στόματός σας. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι προστατεύουν από τη λοίμωξη από τον SARS-CoV-2. (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2020)

Το τακτικό ξέπλυμα της μύτης σας με φυσιολογικό ορό βοηθά στην πρόληψη λοίμωξης από τον SARS-CoV-2

Όχι, δεν το κάνει. Δεν υπάρχουν στοιχεία που να δείχνουν ότι το τακτικό ξέπλυμα της μύτης με αλατόνερο προστατεύει από τη λοίμωξη από τον SARS-CoV-2. Υπάρχουν κάποιες περιορισμένες ενδείξεις πως το τακτικό ξέπλυμα της μύτης με φυσιολογικό ορό μπορεί να βοηθήσει τους ανθρώπους να ανακάμψουν πιο γρήγορα από το κοινό

κρυολόγημα. Ωστόσο, δεν έχει αποδειχθεί πως το τακτικό ξέπλυμα βοηθάει την πρόληψη των αναπνευστικών λοιμώξεων. (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2020)

Πρόσθετες πηγές και πληροφορίες

Βιβλιογραφία

Associação Nacional das Farmácias (Portugal). (January de 2020). *Coronavírus 2019-nCoV: Intervenção da farmácia*.

Fonte:

https://www.revistasauda.pt/SiteCollectionDocuments/ANFOnline/Fluxograma_CEDIMEFinal.pdf

Centers for Disease Control and Prevention. (31 de January de 2020). *2019*

Novel Coronavirus -Frequently asked questions and answers. Fonte:

<https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/faq.html>

Centers for Disease Control and Prevention. (31 de January de 2020). *How*

2019-nCoV Spreads. Acesso em 1 de February de 2020, disponível em CDC -

2019 Novel Coronavirus: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/about/transmission.html>

Centers for Disease Control and Prevention. (31 de January de 2020). *Interim*

Guidance for Healthcare Professionals. Acesso em 1 de February de 2020,

disponível em CDC - 2019 Novel Coronavirus:

<https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-nCoV/hcp/clinical-criteria.html#foot1>

Centers for Disease Control and Prevention. (2 de February de 2020). *Interim*

Guidelines for Collecting, Handling, and Testing Clinical Specimens from Patients

Under Investigation (PUIs) for 2019 Novel Coronavirus (2019-nCoV). Fonte:

<https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-nCoV/lab/guidelines-clinical-specimens.html>

Centers for Disease Control and Prevention. (3 de February de 2020). *Interim Infection*

Prevention and Control Recommendations for Patients with Confirmed 2019 Novel

Coronavirus (2019-nCoV) or Patients Under Investigation for 2019-nCoV in Healthcare

Settings. Fonte: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/hcp/infection-control.html>

Centers for Disease Control and Prevention. (s.d.). *Three Key Factors Required for a*

Respirator to be Effective. Fonte:

<https://www.cdc.gov/niosh/npptl/pdfs/KeyFactorsRequiredResp01042018-508.pdf>

Chinese Pharmaceutical Association. (2020 (12 Feb)). *Coronavirus SARS-CoV-2*

Infection: Expert Consensus on Guidance and Prevention Strategies for Hospital

Pharmacists and the Pharmacy Workforce (2nd Edition). Beijing: Chinese

Pharmaceutical Association.

Li, F. (29 de September de 2016). Structure, Function, and Evolution of Coronavirus

Spike Proteins. *Annual Review of Virology*, 3(1), 237-261. doi:10.1146/annurev-

virology-110615-042301

Michelle L. Holshue, M. C.-C. (31 de January de 2020). First Case of 2019 Novel

Coronavirus in the United States. *New England Journal of Medicine*, NA. doi:DOI:

10.1056/NEJMoa2001191

Ministry of Health of New Zealand. (3 de February de 2020). *Interim Advice for Health*

Professionals: Novel Coronavirus (2019-nCoV). Fonte: https://www.health.govt.nz/system/files/documents/pages/interim_health_advice_for_health_professionals_novel_coronavirus_wuhan_2020_02_03.pdf

Nanshan Chen, M. Z. (2020). Epidemiological and clinical characteristics of 99 cases of 2019 novel coronavirus pneumonia in Wuhan, China: a descriptive study. *The Lancet*, NA. Acesso em 4 de February de 2020, disponível em [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)30211-7/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)30211-7/fulltext)

Rothe, C. (30 de January de 2020). *Transmission of 2019-nCoV Infection from an Asymptomatic Contact in Germany*.

Fonte: New England Journal of Medicine - Correspondence: <https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMc2001468>

Royal Pharmaceutical Society. (January de 2020). *Wuhan novel coronavirus - Five key facts for pharmacy teams*. Fonte: <https://www.rpharms.com/resources/pharmacy-guides/wuhan-novel-coronavirus>

World Health Organization. (April de 2020). *Guide to Local Production: WHO-recommended Handrub Formulations*.

Fonte: https://www.who.int/gpsc/5may/Guide_to_Local_Production.pdf

World Health Organization. (28 de January de 2020). *Advice on the use of masks in the community, during home care and in*

[https://www.who.int/publications-detail/advice-on-the-use-of-masks-the-community-during-home-care-and-in-health-care-settings-in-the-context-of-the-novel-coronavirus-\(2019-ncov\)-outbreak](https://www.who.int/publications-detail/advice-on-the-use-of-masks-the-community-during-home-care-and-in-health-care-settings-in-the-context-of-the-novel-coronavirus-(2019-ncov)-outbreak)

World Health Organization. (20 de January de 2020). *Home care for patients with suspected novel coronavirus (nCoV) infection presenting with mild symptoms and management of contacts*. Fonte: [https://www.who.int/publications-detail/home-care-for-patients-with-suspected-novel-coronavirus-\(ncov\)-infection-presenting-with-mild-symptoms-and-management-of-contacts](https://www.who.int/publications-detail/home-care-for-patients-with-suspected-novel-coronavirus-(ncov)-infection-presenting-with-mild-symptoms-and-management-of-contacts)

World Health Organization. (January de 2020). *Novel Coronavirus (2019-nCoV) advice for the public*. Fonte: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public>

World Health Organization. (January de 2020). *Novel Coronavirus (2019-nCoV) advice for the public: Myth busters*. Fonte: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public/myth-busters>

World Health Organization. (27 de January de 2020). *Novel Coronavirus(2019-nCoV) - Situation report 7*. Fonte: <https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200127-sitrep-7-2019-ncov.pdf>

World Health Organization. (9 de January de 2020). *Q&A on coronaviruses*. Fonte: <https://www.who.int/news-room/q-a-detail/q-a-coronaviruses>

World Health Organization. (27 de January de 2020). *Updated WHO advice for international traffic in relation to the outbreak of the novel coronavirus 2019-nCoV*. Fonte: https://www.who.int/ith/2019-ncov_advice_for_international_traffic/en/

World Health Organization. (25 de January de 2020). *Infection prevention and control during health care when novel coronavirus (nCoV) infection is suspected: interim guidance*. Fonte: [https://www.who.int/publications-detail/infection-prevention-and-control-during-health-care-when-novel-coronavirus-\(ncov\)-infection-is-suspected](https://www.who.int/publications-detail/infection-prevention-and-control-during-health-care-when-novel-coronavirus-(ncov)-infection-is-suspected)

Άλλες πηγές και πληροφορίες

Στα Αγγλικά

Key contents	Published by	Hyperlink (click to consult)
Novel coronavirus (SARS-CoV-2) – Updates	World Health Organization	https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019
Wuhan novel coronavirus – Five key facts for pharmacy teams	Royal Pharmaceutical Society (UK)	https://www.rpharms.com/resources/pharmacy-guides/wuhan-novel-coronavirus
Everything you should know about the coronavirus outbreak	<i>The Pharmaceutical Journal</i> (UK)	https://www.pharmaceutical-journal.com/news-and-analysis/features/everything-you-should-know-about-the-coronavirus-outbreak/20207629.article
Overview of novel coronavirus (SARS-CoV-2)	<i>British Medical Journal – Best Practice</i> (UK)	https://bestpractice.bmj.com/topics/en-gb/3000165#referencePop13
2019 novel coronavirus	Centers for Disease Control and Prevention (USA)	https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/index.html
Novel coronavirus	European Centre for Disease Prevention and Control	https://www.ecdc.europa.eu/en/novel-coronavirus-china
SARS-CoV-2 Global Cases by Johns Hopkins CSSE confirmed cases update	Johns Hopkins University – Center for Systems Science and Engineering	https://gisanddata.maps.arcgis.com/apps/opsdashboard/index.html#/bda7594740fd40299423467b48e9ecf6
Pharmacists warned to be on alert for coronavirus infections	Pharmaceutical Society of Australia – <i>Australian Pharmacist</i>	https://www.australianpharmacist.com.au/pharmacists-warned-to-be-on-alert-for-coronavirus-infections/
The Lancet SARS-CoV-2 Resource Centre (open access)	<i>The Lancet</i>	https://www.thelancet.com/coronavirus
Coronavirus research centre (open access)		
Wiley-published articles related to coronavirus from the <i>Journal of Medical Virology</i> , <i>Transboundary and Emerging Diseases</i> , <i>Zoonoses and Public Health</i> and several other	Wiley Scientific Publisher	https://secure.wiley.com/Coronavirus2020

Στα αραβικά

Key contents	Published by	Hyperlink (click to consult)
Guide to avoid coronavirus infection	Ministry of public health (Lebanon)	www.moph.gov.lb
Guide for coronavirus	Ministry of health and prevention	www.mohap.gov.ae

Στα κινέζικα

Key contents	Published by	Hyperlink (click to consult)
Coronavirus SARS-CoV-2 Infection: Expert Consensus on Guidance and Prevention Strategies for Retail Pharmacy Pharmacists and the Pharmacy Workforce (1st Edition)	Chinese Pharmaceutical Association. (February 10,2020)	https://www.fip.org/files/content/priority-areas/coronavirus/CH-CPA-CORONAVIRUS-2019-nCoV-Expert-Consensus-on-Guidance-and-Prevention.pdf
Information about disease control and prevention for SARS-CoV-2	National Health Commission of the People's Republic of China	http://www.nhc.gov.cn/xcs/zhengcwj/list_gzbd.shtml
Suggestions about diagnosis and treatment of novel coronavirus pneumonia in pharmacy work	Zhejiang Hospital Pharmacy Administration & Quality Control Centre	http://www.zjyszk.com/tzgg/ShowContent_11605.htm
Protection strategies of pharmaceutical posts, pharmacists and logistics personnel in the context of novel coronavirus infection	Department of Pharmacy, Zhongnan Hospital of Wuhan University	http://www.zgys.org/ch/reader/view_news.aspx?id=2020012800338001&category_id=zxxy
Severe respiratory disease associated with a novel infectious agent (information and resource centre)	Centre for Health Protection, Department of Health, Government of Hong Kong SAR	https://www.chp.gov.hk/sc/features/102465.html (Simplified Chinese) https://www.chp.gov.hk/tc/features/102465.html (Traditional Chinese)
Novel coronavirus: questions and answers in Chinese	National Institute for Public Health and the Environment (The Netherlands)	https://www.rivm.nl/coronavirus/nieuw-coronavirus-in-China/Chinese

Στα γαλλικά

Key contents	Published by	Hyperlink (click to consult)
Coronavirus	Ministère des Solidarités et de la Santé (France)	https://solidarites-sante.gouv.fr/soins-et-maladies/maladies/maladies-infectieuses/coronavirus/
Coronavirus : informations pour les professionnels de santé	Ministère des Solidarités et de la Santé (France)	https://solidarites-sante.gouv.fr/soins-et-maladies/maladies/maladies-infectieuses/coronavirus/coronavirus-PS
Cas de pneumonies associées à un nouveau coronavirus (SARS-CoV-2) à Wuhan, en Chine	Santé Publique France	https://www.santepubliquefrance.fr/maladies-et-traumatismes/maladies-et-infections-respiratoires/infection-a-coronavirus/articles/cas-de-pneumonies-associees-a-un-nouveau-coronavirus-2019-ncov-a-wuhan-en-chine
Avis relatif aux mesures d'hygiène pour la prise en charge d'un patient considéré comme cas suspect, possible ou confirmé d'infection à SARS-CoV-2	Société française d'hygiène hospitalière SF2H	https://solidarites-sante.gouv.fr/IMG/pdf/sf2h_mesures_hygiene_prise_en_charge_2019-ncov_280120.pdf

Surveillance des patients suspects d'infection due au nouveau coronavirus (SARS-CoV-2)	Santé Publique France	https://www.santepubliquefrance.fr/content/download/227118/2_491785
--	-----------------------	---

Στα πορτογαλικά

Key contents	Published by	Hyperlink (click to consult)
Fluxograma de atuação / Decision tree	Associação Nacional das Farmácias (Portugal)	https://www.revistasauda.pt/SiteCollectionDocuments/ANFONe/Fluxograma_CEDIMEFinal.pdf
Recomendações da Direção-Geral da Saúde	Direção-Geral da Saúde (Portugal)	https://www.revistasauda.pt/SiteCollectionDocuments/ANFONe/Cartaz%20DGS%202.pdf
Novo coronavírus: o que é, causas, sintomas, tratamento, diagnóstico e prevenção	Ministério da Saúde do Brasil	https://saude.gov.br/saude-de-a-z/novocoronavirus

Στα ρώσικα

Key contents	Published by	Hyperlink (click to consult)
Guidelines for the prevention, diagnosis and treatment of new coronavirus infection SARS-CoV-2	Ministry of Health of Russia	https://www.rosminzdrav.ru/news/2020/02/03/13264-minzdrav-rossii-obnovil-vremennye-metodicheskie-rekomendatsii-po-profilaktike-diagnostike-i-lecheniyu-novoy-koronavirusnoy-infektsii-2019-ncov
Chronological timeline on the coronavirus outbreak	Interfax Ltd (news agency)	https://www.interfax.ru/chronicle/novyj-koronavirus-v-kitae.htm

Στα ισπανικά

Key contents	Published by	Hyperlink (click to consult)
Cobertura nuevo coronavirus (SARS-CoV-2)	Organización Panamericana de la Salud	https://www.paho.org/hq/index.php?option=com_content&view=article&id=15696:coronavirus&Itemid=4206&lang=es
Coronavirus – Informe técnico	Consejo General de Colegios Oficiales de Farmacéuticos (España)	https://www.portalfarma.com/Profesionales/campanaspf/Ase-sora-miento-salud-publica/infeccion-coronavirus-2019-ncov/Documents/Informe-tecnico-Coronavirus.pdf
Nuevo coronavirus SARS- CoV-2 ¿Qué debes saber?	Consejo General de Colegios Oficiales de Farmacéuticos (España)	https://www.portalfarma.com/Profesionales/campanaspf/Ase-sora-miento-salud-publica/infeccion-coronavirus-2019-ncov/Documents/Informacion-poblacion-general-Coronavirus.pdf
Actualizaciones sobre el nuevo coronavirus	Foro Farmacéutico de las Américas	https://www.facebook.com/Foro-Farmac%C3%A9utico-de-las-Am%C3%A9ricas-128231457332611/?pageid=128231457332611&ftentid=139_7744367047974&padding=0
Recomendaciones para equipos de salud. Nuevo coronavirus SARS-CoV-2	Ministerio de Salud de Argentina	https://www.argentina.gob.ar/salud/recomendaciones-equipos-de-salud-coronavirus-2019-ncov
Plan de acción coronavirus SARS-CoV-2	Ministerio de Salud de Chile	https://www.minsal.cl/nuevo-coronavirus-2019-ncov/
Lineamientos nacionales para la vigilancia de la infección	Ministerio de Salud de Costa Rica	https://www.ministeriodesalud.go.cr/index.php/centro-de-prensa/noticias/741-noticias-2020/1532-lineamientos-nacionales-

por coronavirus (SARS-CoV-2)		para-la-vigilancia-de-la-infeccion-por-coronavirus-2019-ncov
Información general sobre el “nuevo coronavirus”	Gobierno de México, Secretaría de Salud	https://www.gob.mx/salud/documentos/nuevo-coronavirus
MSP informa sobre situación epidemiológica de coronavirus	Ministerio de Salud Pública de Uruguay	https://www.gub.uy/ministerio-salud-publica/comunicacion/noticias/msp-informa-sobre-situacion-epidemiologica-coronavirus
Dos estudios apoyan que el murciélago está en el origen del coronavirus de Wuhan	Correo Farmacéutico	https://www.correofarmaceutico.com/investigacion/dos-estudios-apoyan-que-el-murcielago-esta-en-el-origen-del-coronavirus-de-wuhan.html

Στη Σουηδικά

Key contents	Published by	Hyperlink (click to consult)
Frågor och svar om nytt coronavirus SARS-CoV-2	Folkhälsomyndigheten	https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/smittsamma-sjukdomar/coronavirus/fragor-och-svar-om-nytt-coronavirus/
Coronavirus Vårdguiden 1177	Västra Götalandsregionen	https://www.1177.se/Vastra-Gotaland/aktuellt/nytt-coronavirus-2019-ncov/
Krisinformation för svenska myndigheter	Krisinformation	https://www.krisinformation.se/nyheter/2020/januari/myndigheterna-om-det-nya-coronaviruset

Εγκυρότητα

Το έγγραφο αυτό ετοιμάστηκε βάση των κοινώς αποδεκτών στοιχείων από τις 5 Φεβρουαρίου 2020. Ενημερώθηκε όσον αφορά την ονοματολογία του ιού και της νόσου στις 12 Φεβρουαρίου 2020.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: Κατάλογος βασικών φαρμάκων για τη θεραπεία λοιμώξεων του SARS-CoV-2

Ο κατάλογος αυτός συντάχθηκε από την κινεζική φαρμακευτική ένωση. Για το σκεπτικό και τις αναφορές υποστήριξης για την κάθε θεραπευτική επιλογή, συμβουλευτείτε το πρωτότυπο έγγραφο (στα αγγλικά), που είναι διαθέσιμο στην ειδική ιστοσελίδα της Διεθνούς Ομοσπονδίας Φαρμακοποιών. (Κινέζικη Φαρμακευτική Ένωση, 2020 (12 Φεβρουαρίου)) Σημείωση: Αυτός ο κατάλογος είναι μόνο μια αναφορά, το ιατρικό ίδρυμα μπορεί να κάνει προσαρμογές σύμφωνα με τις ειδικές συνθήκες τους.

Τύπος Θεραπείας	Όνομα δραστικής	Δοσολογική μορφή και προδιαγραφές
Αντιική Θεραπεία	Ανασυνδυσασμένη ανθρώπινη Ιντερφερόνη	Ανασυνδυσασμένη ανθρώπινη Ιντερφερόνη α-2a Ένεση: 3 million IU, 5 million IU; Ανασυνδυσασμένη ανθρώπινη Ιντερφερόνη α-2b Ένεση, Ανασυνδυσασμένη ανθρώπινη Ιντερφερόνη α-2b Ένεση (P.putida): 3 million IU, 5 million IU
	Λοπιναβίρη/ριτοναβίρη	Κάψουλα : Λοπιναβίρη 200mg, Ριτοναβίρη 50mg
	Ριμπαβιρίνη	Ένεση: 1mL: 0.1g
Αντιμικροβιακοί παράγοντες	Σύμφωνα με τον υπάρχοντα κατάλογο φαρμάκων του ιατρικού ιδρύματος	
Αντιπυρετική και αναλγητική θεραπεία	Ιβουπροφαίνη	Ταμπλέτα, Κόκκοι: 0.1g, 0.2g ; Κάψουλα: 0.2g ; Αργή απελευθέρωση (Ταμπλέτα, Κάψουλα): 0.3g ; Εναιώρημα : 60mL: 1.2g, 100mL: 2g
	Σύμφωνα με τον υπάρχοντα κατάλογο φαρμάκων του ιατρικού ιδρύματος	
Κορτικοστεροειδή	Μεθυλπρεδνιζολόνη	Ταμπλέτα: 4mg (Sodium succinate) Αποστειρωμένη σκόνη για ένεση : 40mg, 500mg
Εντερικά μικροοικολογικά παρασκευάσματα	Σύμφωνα με τον υπάρχοντα κατάλογο φαρμάκων του ιατρικού ιδρύματος	
Άλλη γαστροεντερική θεραπεία	Σύμφωνα με τον υπάρχοντα κατάλογο φαρμάκων του ιατρικού ιδρύματος	
Αντιβηχική θεραπεία	Σύμφωνα με τον υπάρχοντα κατάλογο φαρμάκων του ιατρικού ιδρύματος	
Θεραπεία αφαίρεσης πτυέλων	Σύμφωνα με τον υπάρχοντα κατάλογο φαρμάκων του ιατρικού ιδρύματος	
Αντιασθματική θεραπεία	Σύμφωνα με τον υπάρχοντα κατάλογο φαρμάκων του ιατρικού ιδρύματος	
	Huoxiangzhengqi	Soft capsule: 0.45g; Dripping pill: 2.6g/bag Concentrated pill: 8 pills drops are equivalent to 3g herbal slices Tincture : 10mL ;

Κινέζικα Φάρμακα		Oral Solution: 10mL
	Jinhua Qinggan	Granules: 5g (Equivalent to 17.3g herbal slices)
	LianhuaQingwen	Capsule: 0.35g; Granule: 6g/bag
	ShufengJiedu	Capsule: 0.52g
	Fangfengtongsheng	Concentrated pills: 8 pills equivalent to 6g herbal slices; Watered pill: 6g/bag Granules: 3g/bag
	Xiyanping	Injection : 2mL:50mg,5ml:125mg
	Xuebijing	Injection : 10mL
	Shenfu	Injection : 10mL
	Shengmai	Injection: 10mL, 20mL

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: Κατάλογος βασικών εγκαταστάσεων, εξοπλισμού και εξοπλισμού ατομικής προστασίας από λοιμώξεις του SARS-CoV-2

Ο κατάλογος αυτός συντάχθηκε από την κινεζική φαρμακευτική ένωση. Εφαρμόζεται ιδιαίτερα στα νοσοκομειακά φαρμακεία. Για περισσότερες λεπτομέρειες, συμβουλευτείτε το πρωτότυπο έγγραφο (στα αγγλικά), που είναι διαθέσιμο στην ειδική ιστοσελίδα της Διεθνούς Ομοσπονδίας Φαρμακοποιών. (Κινέζικα Φαρμακευτική Ένωση, 2020 (12 Φεβρουαρίου))

Ταξινόμηση		Όνομα
Εγκαταστάσεις	Απαραίτητες	Απομονωμένο παράθυρο διανομής
	Προαιρετικές	Βιολογικής ασφάλειας καμπίνα
Εξοπλισμός	Απαραίτητος	UV Λάμπα
		Αποστειρωτής αέρα
		Εξοπλισμός μέτρησης θερμοκρασίας του σώματος
		Υψηλής πίεσης αποστειρωτής ατμού
		Κουτί μεταφοράς
	Προαιρετικός	Ευφυής εξοπλισμό διανομής
	Απαραίτητος	Ιατρική προστατευτική μάσκα
		Σκουφί εργασίας μιας χρήσης
		Γάντια μιας χρήσης
		Ολόσωμο προστατευτικό ένδυμα
		Ιατρική χειρουργική μάσκα
		Ιατρική μάσκα προστασίας (μάσκα N95 ή ισοδύναμη

Προσωπικός προστατευτικό ς εξοπλισμός	Προαιρετικός	μάσκα)
		Προστατευτικά προσώπου
		Αντιασφυξιογόνος χημική μάσκα παροχής αέρα τροφοδοσίας ρεύματος με προαιρετικό φίλτρο σκόνης
		Προστατευτικά γυαλιά
		Γάντια καουτσούκ με καριά μανίκια
		Παπούτσια εργασίας
		Λαστιχένιες μπότες
		Αδιάβροχο κάλυμμα μπότας
		Κάλυμμα παπουτσιών μιας χρήσης
		Ιατρική φορεσιά
		Αδιάβροχη ποδιά
		Αδιάβροχη ρόμπα απομόνωσης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: Το δέντρο απόφασης για τις συμβουλές των κοινοτικών φαρμακοποιών

CORONAVIRUS SARS-CoV-2 HOW CAN PHARMACISTS ADVISE?

 No symptoms (cough, fever or breathing difficulties)	 No travel history to affected areas or contact with infected people	• Offer reassurance • Very unlikely to have SARS-CoV-2 infection risk • Highlight preventive measures • Provide evidence-based information and advice (oral and/or written)
 Symptoms (cough, fever or breathing difficulties)	 No travel history to affected areas or contact with infected people	• Offer reassurance • Unlikely to have SARS-CoV-2 infection risk • Highlight preventive measures • Provide evidence-based information and advice (oral and/or written)
 No symptoms (cough, fever or breathing difficulties)	 Recent travel history to affected areas or contact with infected people	• Offer reassurance • Risk of SARS-CoV-2 infection may exist • Highlight preventive measures and recommend home quarantine for 14 days • Trace contacts history • Provide evidence-based information and advice (oral and/or written) • In case symptoms appear in the 14 days following return from travel or contact with infected person, contact emergency number or reference hospital
 Travel plans to affected areas or contact with infected people		• Offer reassurance • Risk of SARS-CoV-2 infection may exist • Recommend home quarantine for 14 days upon return from travel • Inform about the situation and ways of transmission • Highlight preventive measures • Provide evidence-based information and advice (oral and/or written)
 Symptoms (cough, fever or breathing difficulties)	 Recent travel history to affected areas or contact with infected people	• Offer reassurance • Risk of SARS-CoV-2 infection may exist • Contact health authorities to initiate care protocol • Inform about the procedure of isolation, diagnosis and treatment • Highlight measures to prevent further transmission • Provide evidence-based information and advice (oral and/or written)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4: Οδηγός του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας για την τοπική παραγωγή σκευασμάτων

Πηγή: Οδηγός για την Τοπική Παραγωγή: Συνιστώμενες από τον Π.Ο.Υ. συνταγές (Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2010)

Απαιτούμενα υλικά (παραγωγή μικρού όγκου)

ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΤΑΓΗ 1:	ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΤΑΓΗ 2:
• Αιθανόλη 96% • Υπεροξειδίο του υδρογόνου 3% • Γλυκερόλη 98% • Αποστειρωμένο απεσταγμένο νερό ή βρασμένο κρύο νερό	• Ισοπροπυλική αλκοόλη 99.8% • Υπεροξειδίο του υδρογόνου 3% • Γλυκερόλη 98% • Αποστειρωμένο απεσταγμένο νερό ή βρασμένο κρύο νερό

Φιαλίδια από γυαλί ή πλαστικά 10 λίτρων με βιδωτά πώματα (1), ή

• Πλαστικά δοχεία 50 λίτρων (κατά προτίμηση σε πολυπροπυλένιο ή υψηλής πυκνότητας πολυαιθυλένιο, ημιδιαφανές ώστε να φαίνεται η στάθμη του υγρού) (2), ή

• Δεξαμενές από ανοξείδωτο χάλυβα χωρητικότητας 80-100 λίτρων (για ανάμιξη χωρίς υπερχειλίση) (3, 4)

• Ξύλινα, πλαστικά ή μεταλλικά πτερύγια για ανάμιξη (5)

• Κύλινδροι μέτρησης και κανάτες μέτρησης (6, 7)

• Πλαστική ή μεταλλική χοάνη

• Πλαστικά μπουκάλια 100 ml με στεγανό πώμα(8)

• Φιαλίδια από γυαλί ή πλαστικά 500 ml με βιδωτό πώμα (8)

• Ένα μετρητή αλκοόλης: η κλίμακα θερμοκρασίας βρίσκεται στο κάτω μέρος και η συγκέντρωση της αιθανόλης (ποσοστό v/v) στο πάνω μέρος (9, 10, 11)

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

- Γλυκερόλη: χρησιμοποιείται ως υγραντικό, αλλά μπορούν να χρησιμοποιηθούν και άλλα ενυδατικά για την περιποίηση του δέρματος, υπό την προϋπόθεση ότι είναι φτηνά, ευρέως διαθέσιμα και αναμειγνύονται με νερό και αλκοόλ και δεν είναι τοξικά και δεν προκαλούν αλλεργία.
- Υπεροξείδιο του υδρογόνου: χρησιμοποιείται για την απενεργοποίηση των μολυσματικών βακτηριακών σπόρων στο διάλυμα και δεν είναι ένα δραστικό συστατικό για την αντισηψία των χεριών.
- Οποιαδήποτε πρόσθετη ουσία και στις δύο συνθέσεις θα πρέπει να είναι σαφώς επισημασμένη στην ετικέτα και να μην είναι τοξική σε περίπτωση τυχαίας κατάποσης.
- Μπορεί να προστεθεί μία χρωστική για να επιτρέψει τη διαφοροποίηση από άλλα υγρά αλλά δεν πρέπει να είναι τοξική, να προκαλεί αλλεργία ή να παρεμβαίνει στις αντιμικροβιακές ιδιότητες. Η προσθήκη αρωμάτων ή βαφών δεν συνιστάται λόγω του κινδύνου αλλεργικών αντιδράσεων.

ΜΕΘΟΔΟΣ: ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΜΑΤΑ 10 ΛΙΤΡΩΝ

Δοχεία από γυαλί ή πλαστικά δέκα λίτρων με βιδωτά πώματα είναι κατάλληλα.

Συνιστώμενες ποσότητες υλικών :

ΣΥΝΤΑΓΗ 1	ΣΥΝΤΑΓΗ 2
• Αιθανόλη 96%: 8,333 ml • Υπεροξείδιο του υδρογόνου 3%: 417 ml • Γλυκερόλη 98%: 145 ml	• Ισοπροπυλική αλκοόλη 99.8%: 7,515 ml • Υπεροξείδιο του υδρογόνου 3%: 417 ml • Γλυκερόλη 98%: 145 ml

Προετοιμασία βήμα προς βήμα:

1. Το αλκοόλ που θα χρησιμοποιηθεί για τη συνταγή χύνεται στη μεγάλη φιάλη ή δεξαμενή μέχρι το βαθμολογημένο σήμα.

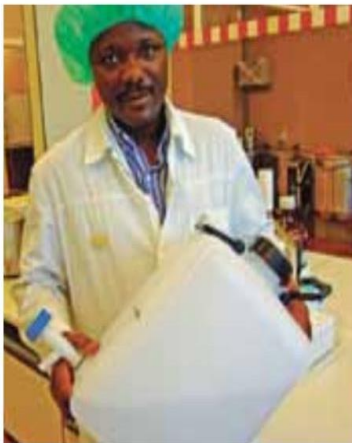
2. Το υπεροξείδιο του υδρογόνου προστίθεται χρησιμοποιώντας ογκομετρικό σωλήνα.

3. Η γλυκερόλη προστίθεται χρησιμοποιώντας ογκομετρικό σωλήνα. Επειδή η γλυκερόλη είναι πολύ ιξώδης και κολλάει στα τοιχώματα του σωλήνα μέτρησης, θα πρέπει αυτό το μέρος να ξεπλυθεί με λίγο αποστειρωμένο απεσταγμένο νερό ή κρύο βραστό νερό και έπειτα να χυθεί στη φιάλη ή δεξαμενή.

4. Στη συνέχεια, η φιάλη ή δεξαμενή συμπληρώνεται μέχρι το βαθμολογημένο σήμα των 10 λίτρων με αποστειρωμένο απεσταγμένο νερό ή κρύο βρασμένο νερό.

5. Το καπάκι ή το βιδωτό πώμα τοποθετείται στη φιάλη ή δεξαμενή το συντομότερο μετά την προετοιμασία, προκειμένου να αποφευχθεί η εξάτμιση.

6. Το διάλυμα αναμειγνύεται με απαλή ανακίνηση όταν θεωρείται κατάλληλο ή χρησιμοποιώντας πτερύγια ανάμειξης.

7. Αμέσως διαιρέστε το διάλυμα στα τελικά δοχεία (π.χ. 500 ή 100 ml πλαστικές φιάλες), και τοποθετήστε τα μέσα σε καραντίνα για 72 ώρες πριν τη χρήση. Αυτό δίνει τον χρόνο να

καταστραφεί οποιοσδήποτε σπόρος που βρίσκεται στο αλκοόλ ή στα νέα /επαναχρησιμοποιούμενα μπουκάλια.

Τελικά υλικά

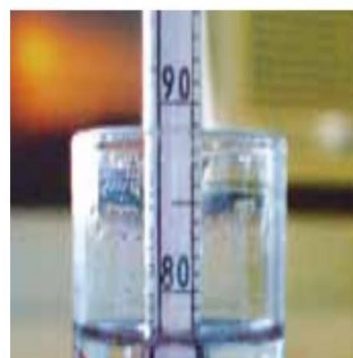
ΣΥΝΤΑΓΗ 1	ΣΥΝΤΑΓΗ 2
Τελικές συγκεντρώσεις : • Αιθανόλη 80% (v/v), • Γλυκερόλη 1.45% (v/v), • Υπεροξειδίο του υδρογόνου 0.125% (v/v)	Τελικές συγκεντρώσεις: • Ισοπροπυλική αλκοόλη 75% (v/v) • Γλυκερόλη 1.45% (v/v), • Υπεροξειδίο του υδρογόνου 0.125% (v/v)

Έλεγχος ποιότητας

1. Η ανάλυση πριν από την παραγωγή πρέπει να διεξάγεται κάθε φορά που η πιστοποιημένη ανάλυση που εγγυάται την τιτλοποίηση της αλκοόλης δεν είναι διαθέσιμη (δηλ. τοπική παραγωγή). Επαληθεύστε τη συγκέντρωση αλκοόλης με τον μετρητή αλκοόλης και πραγματοποιήστε τις απαραίτητες προσαρμογές όγκου στο σκεύασμα παρασκευής για να ληφθεί η τελική συνιστώμενη συγκέντρωση.

2. Η ανάλυση μετά την παραγωγή είναι υποχρεωτική εάν η αιθανόλη ή η ισοπροπανόλη έχει χρησιμοποιηθεί. Χρησιμοποιήστε το μετρητή αλκοόλης για τον έλεγχο της συγκέντρωσης της αλκοόλης στο διάλυμα της τελικής χρήσης. Τα αποδεκτά όρια πρέπει να προσαρμοστούν στο $\pm 5\%$ της τιμής συγκέντρωσης-στόχου (75%-85% για την αιθανόλη).

3. Ο μετρητής αλκοόλης που εμφανίζεται σε αυτές τις πληροφορίες είναι για χρήση σε αιθανόλη. Εάν

χρησιμοποιηθεί για τον έλεγχο διαλύματος ισοπροπανόλης ,
τότε για διάλυμα 75% θα δείξει 77% ($\pm 1\%$) στην κλίμακα
στους 25 ° C

Γενικές πληροφορίες

Η ετικέτα πρέπει να είναι σύμφωνη με την εθνικές κατευθυντήριες γραμμές και θα πρέπει να περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- Ονομα του Ιδρύματος
- Συνιστώμενη από τον Π.Ο.Υ. συνταγή
- Μόνο για εξωτερική χρήση
- Αποφύγετε την επαφή με τα μάτια
- Να φυλάσσεται μακριά από παιδιά
- Ημερομηνία παραγωγής και αριθμός παρτίδας
- Χρήση: Εφαρμόστε μια παχιά στρώση με απολυμαντικό με βάση το αλκοόλ και καλύψτε όλη την επιφάνεια των χεριών. Τρίψτε τα χέρια μέχρι να στεγνώσει.
- Σύνθεση: αιθανόλη ή ισοπροπανόλη, γλυκερόλη και υπεροξείδιο του υδρογόνου
- Εύφλεκτο: κρατήστε το μακριά από φλόγα και θερμότητα

Εγκαταστάσεις παραγωγής και αποθήκευσης:

- Οι εγκαταστάσεις παραγωγής και αποθήκευσης θα πρέπει ιδανικά να είναι κλιματιζόμενα ή δροσερά δωμάτια. Δεν πρέπει να επιτρέπονται οι γυμνές φλόγες και το κάπνισμα σε αυτές τις περιοχές.
- Συνθέσεις που συνιστώνται από τον Π.Ο.Υ. δεν πρέπει να παράγονται σε ποσότητες που υπερβαίνουν τα 50 λίτρα τοπικά ή στα κεντρικά φαρμακεία που δεν έχουν εξειδικευμένο κλιματισμό και εξαερισμό.
- Επειδή η αδιάλυτη αιθανόλη είναι εξαιρετικά εύφλεκτη και μπορεί να αναφλεγεί σε θερμοκρασίες τόσο χαμηλές όσο οι 10 ° C, οι εγκαταστάσεις παραγωγής θα πρέπει να την αραιώσουν άμεσα στην προαναφερθείσα συγκέντρωση. Τα σημεία ανάφλεξης της αιθανόλης 80% (v / v) και ισοπροπυλικής αλκοόλης 75% (v/v) είναι 17,5 ° C και 19 ° C, αντίστοιχα.

- Οι εθνικές οδηγίες ασφαλείας και οι τοπικές νομικές απαιτήσεις πρέπει να τηρούνται στην αποθήκευση των συστατικών και του τελικού προϊόντος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5: Κατάλογος απολυμαντικών για συνήθη μολυσμένα αντικείμενα που έχουν μολυνθεί από SARS-CoV-2

Ο κατάλογος αυτός συντάχθηκε από την κινεζική φαρμακευτική ένωση. Για περισσότερες λεπτομέρειες, συμβουλευτείτε το πρωτότυπο έγγραφο (στα αγγλικά), που είναι διαθέσιμο στην ειδική ιστοσελίδα της Διεθνούς Ομοσπονδίας Φαρμακοποιών. (Κινέζικη Φαρμακευτική Ένωση, 2020 (12 Φεβρουαρίου))

Αντικείμενο για απολύμανση	Τύπος απολυμαντικού	Αναλώσιμα
Επιφάνεια που έρχεται σε επαφή με το περιβάλλον	Απολυμαντικό που περιέχει χλώριο (1,000mg/L), διοξειδίο του χλωρίου (500mg/L), 75% αλκοόλη	Απορροφητικό υλικό μιας χρήσης
Χέρια	Απολυμαντικό χεριών που περιέχει αλκοόλ και στεγνώνει γρήγορα, απολυμαντικό που περιέχει χλώριο, υπεροξειδίο του υδρογόνου	
Δέρμα	0.5% απολυμαντικό με βάση το ιώδιο, υπεροξειδίο του υδρογόνου	
Βλεννογόνος	0.05% απολυμαντικό με βάση το ιώδιο	
Εσωτερικός αέρας	Υπεροξεικό οξύ, διοξειδίο του χλωρίου, υπεροξειδίο του υδρογόνου	
Ρύπος	Απολυμαντικό που περιέχει χλώριο (5000-20000mg/L),	

	απολυμαντική σκόνη ή σκόνη χλωρίνης που περιέχει απορροφημένο νερό
Υφάσματα όπως ρούχα, κλινοσκεπάσματα	Απολυμαντικό που περιέχει χλώριο (500mg/L, οξείδιο του αιθυλενίου
Συνταγές	Οξείδιο του αιθυλενίου

Ευχαριστίες

Η Διεθνής Ομοσπονδία Φαρμακοποιών ευχαριστεί τη διεθνή ομάδα εργασίας που συνέταξε αυτό το έγγραφο:

Chair: Jane Dawson, FPS – FIP Military and Emergency Pharmacy Section, New Zealand

Marwan Akel, Lebanese International University, Lebanon

Julien Fonsart, FIP Clinical Biology Section President, France

Laurence Josset, Centre National de Référence Virus Influenzae, Centre de Biologie et Pathologie Nord (Lyon), France

Scarlett Pong, Pharmaceutical Society of Hong Kong

Eduardo Savio, Uruguayan Association of Chemistry and Pharmacy, Uruguay
Lars-Åke Söderlund, FIP Community Pharmacy Section President, Sweden
Gonçalo Sousa Pinto, FIP Lead for Practice Development and Transformation
Jacqueline Surugue, FIP Vice President, Hospital Pharmacist France

Zhao Rongsheng, Peking University Third Hospital, Pharmacy Department; Deputy Chairman of the Hospital Pharmacy Committee of Chinese Pharmaceutical Association; Deputy chairman of Committee of Evidence Based Pharmacy of the Chinese Pharmaceutical Association, China

The Netherlands

Tel.: +31-70-3021970

Fax: +31-70-3021999

Email: fip@fip.org

International Pharmaceutical Federation (FIP) Andries Bickerweg 5
2517 JP The Hague

The Netherlands

Tel.: +31-70-3021970

Fax: +31-70-3021999

Email: fip@fip.org

www.fip.org/coronavirus

Updated 12 February
2020

Updated 12 February 2020